

Interventie

VoorleesExpress

Erkenning

Erkend door deelcommissie Ontwikkelingsstimulering, onderwijs-gerelateerd aanbod en jeugdwelzijn

Datum: 17 oktober 2024

Oordeel: Effectief volgens eerste aanwijzingen voor effectiviteit

De referentie naar dit document is: Heinsbroek (November 2024).

Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'VoorleesExpress'. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies.

Inhoud

Inhoud.....	3
Samenvatting	4
Doelgroep	4
Doel.....	4
Aanpak	4
Materiaal	4
Onderbouwing	4
Onderzoek.....	5
1. Uitgebreide beschrijving	5
1.1 Doelgroep.....	6
1.2 Doel.....	8
1.3 Aanpak.....	8
2. Uitvoering	15
3. Onderbouwing.....	22
4. Onderzoek	34
4.1 Onderzoek naar de uitvoering	34
4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten	38
5. Samenvatting Werkzame elementen	44
6. Aangehaalde literatuur.....	45

Samenvatting

De VoorleesExpress is een family literacy-programma. Het wordt uitgevoerd door bibliotheken en welzijnsorganisaties. Vrijwilligers bezoeken gezinnen thuis waar zij kinderen én ouders laten zien hoe leuk taal en lezen kunnen zijn. Dat doen zij door voor te lezen, maar ook met bijvoorbeeld taalspelletjes. Ze komen twintig keer thuis en ontdekken met kinderen en ouders welke vormen van taal bij ze passen. Zo stimuleren ze de taalontwikkeling, maar zorgen ook voor meer plezier en zelfvertrouwen.

Doelgroep

De VoorleesExpress richt zich op gezinnen met kinderen van 2 tot en met 8 jaar, waarvan de kinderen opgroeien in een taalarme thuisomgeving.

Doel

Het hoofddoel van de VoorleesExpress is het vergroten van taalvaardigheden van kinderen.

Aanpak

De vrijwilliger doorloopt gedurende een traject van twintig sessies verschillende fases. Ouders/verzorgers worden hier zoveel mogelijk bij betrokken. Het begint met kennismaken en het inventariseren van kansen in de thuisomgeving en gaat dan over in het verkennen van hulpbronnen rondom het gezin. Vervolgens gaat het om het samen creëren van routines en het wennen daaraan. Het traject wordt afgesloten met het vieren van wat bereikt is. Tijdens dit traject wordt de vrijwilliger, via de VoorleesExpress app, meegenomen in deze fases en krijgt kennis, adviezen en concrete tips en materialen aangereikt die bij het gezin thuis ingezet kunnen worden.

Materiaal

Stichting VoorleesExpress biedt materialen voor de werving, selectie en begeleiding van vrijwilligers en gezinnen en voor de training van vrijwilligers. Alle lokale projectteams werken met MijnVoorleesExpress, een digitale omgeving voor projectmanagement. Voor kennis kunnen zij terecht in het online handboek. De vrijwilliger haalt boeken en andere materialen bij de bibliotheek en krijgt daarnaast een Doeboek, taalspelletjes en een diploma om gedurende het traject in te zetten. Via de VoorleesExpress app, waar alle vrijwilligers mee werken, kan de vrijwilliger materialen downloaden, gebruik maken van online aanbod en de sessies evalueren. Ieder kind dat meedoet met de VoorleesExpress ontvangt een prentenboek.

Onderbouwing

Veel kinderen beginnen de basisschool met een taalachterstand. Deze achterstand ontstaat vaak al in de voorschoolse periode en wordt gedurende de basisschool niet (volledig) ingehaald (Ledoux, Roeleveld, Driessen, Cuppen & Meijer, 2011; Scheele, 2010). Het is al een aantal decennia duidelijk dat de taalontwikkeling in de vroege kinderjaren (0 tot 8 jaar) van groot belang is voor de geletterdheidsontwikkeling die kinderen doormaken. Op twee- tot vierjarige leeftijd, de voorschoolse periode, bestaan er al grote verschillen tussen kinderen in het aantal woorden dat zij kennen en in de snelheid waarmee ze nieuwe woorden leren. Uit eerder onderzoek is bekend dat een groot deel van deze variatie toe te schrijven is aan verschillen in de familiecontext (o.a. thuistaal en opleidingsniveau van de ouders) en de kwantiteit en kwaliteit van verbale interacties die kinderen thuis ervaren. Kinderen die opgroeien in een rijke taalomgeving

presteren beter op school, en deze positieve invloed blijft gedurende de verdere levensloop aanwezig (Teepe, 2018).

De VoorleesExpress streeft ernaar om ouders actief te stimuleren, omdat ouders een grote invloed hebben en kunnen hebben, ook al zijn zij laaggeletterd, laagopgeleid of anderstalig (Petril, 2009). De positieve bijdrage van de geletterde thuisomgeving lijkt voor een deel zelfs de ongunstige effecten van een laag opleidingsniveau of een migratieachtergrond te compenseren (Van Steensel, 2006). Als we er alleen voor kunnen zorgen dat kinderen opgroeien in een omgeving die talig is, en waar bijvoorbeeld veel boeken aanwezig zijn, dan heeft dat al een positieve invloed op hun onderwijs carrière (Evans, Kelley, Sikora & Treiman, 2010).

De vrijwilliger zet in op taal- en leesplezier. Wanneer kinderen plezier krijgen in taal en voorlezen, ontwikkelen zij een positieve leeshouding en een sterke leesmotivatie. De leesmotivatie is op haar beurt weer een belangrijke voorwaarde voor de ontwikkeling van de leesvaardigheid (Petscher, 2009). Door aan te sluiten bij de bestaande gezinssituaties en routines binnen het gezin, voelen ouders zich beter in staat om de taalontwikkeling van hun kinderen te bevorderen. Dat zorgt ervoor dat ouders meer geneigd zijn om activiteiten zelf uit te voeren (Groff & De Wit, 2022).

Onderzoek

Om na te gaan wat het effect is van de VoorleesExpress, heeft de Erasmus Universiteit in 2019 een effectstudie uitgevoerd. Hieruit blijkt dat deelname aan de VoorleesExpress een statistisch significant positief effect heeft op het verhaalbegrip van kinderen. Als er bij kinderen ten minste 15 keer is voorgelezen, is er sprake van een significant positief effect op katherkenning en op de intensiteit van voorlezen door ouder en kind. Bij de retentiemeting, afgenomen een aantal maanden na afloop van de VoorleesExpress, zien we dat de stijgende lijn in het verhaalbegrip van kinderen die zich tijdens de interventieperiode voordeed, na afloop van de interventie afzwakt. De vooruitgang in katherkenning en de intensiteit van voorlezen door de ouder blijft behouden als de interventie is afgelopen (Broens & Van Steensel, 2019).

1. Uitgebreide beschrijving

1.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep

De VoorleesExpress richt zich op kinderen van twee tot en met acht jaar die een (risico op) taalachterstand hebben en die opgroeien in een taalarme thuisomgeving. Dit zijn kinderen uit gezinnen met een lage sociaal economische status (SES), waarvan ouders, door onder andere opleidingsniveau en beperkte taalvaardigheden, zelf moeite hebben om de taalontwikkeling te stimuleren.

Gezinnen kunnen meedoen als:

- er een veilige en stabiele thuissituatie is;
- er voldoende rust is om 20 weken vast voor te lezen en ouder(s)/opvoeder(s) zijn op deze momenten thuis;
- ze niet eerder hebben meegedaan aan de VoorleesExpress;
- ze wonen in een gemeente waar één van de VoorleesExpress uitvoerders actief is.

Intermediaire doelgroep

De VoorleesExpress richt zich niet alleen op de kinderen, maar nadrukkelijk ook op hun ouders/opvoeders. Het gaat om ouders/opvoeders die moeite hebben om de taalontwikkeling van hun kind zelf te stimuleren, en wel gemotiveerd zijn om zelf meer te gaan doen.

In de praktijk zijn de ouders die de VoorleesExpress bereikt meestal anderstalig en laagopgeleid. Ze hebben moeite met lezen en schrijven.

Selectie van doelgroepen

Om te zorgen dat de juiste gezinnen worden bereikt, werkt de VoorleesExpress samen met professionals die goed zicht hebben op de ontwikkeling van het kind en de thuissituatie, zoals leerkrachten, pedagogisch medewerkers, intern begeleiders of logopedisten. Deze professional kan zich aanmelden bij de lokale VoorleesExpress uitvoerder. Als hij/zij aangemeld is in het systeem en over de juiste informatie beschikt (door o.a. [deze video](#)), wordt deze 'toeleider' ingevoerd in MijnVoorleesExpress. Hij/zij kan nu een intakegesprek houden met een gezin en een online aanmelding doen. In het online aanmeldformulier doorloopt de toeleider met het gezin de verschillende criteria. De aanmelding kan alleen doorgevoerd worden als aan alle criteria wordt voldaan. De lokale projectleider (of collega) ontvangt deze aanmelding en zal controleren of het gezin inderdaad voldoet aan de criteria en of de hulpvraag/doelstelling helder is. Zo nodig neemt de projectleider nog contact op met de toeleider of het gezin om een beter beeld te krijgen.

Omdat het programma lokaal meestal gefinancierd wordt door de gemeente kunnen gezinnen meestal alleen meedoen als ze wonen in een gemeente die de VoorleesExpress subsidieert.

Contra-indicaties

Als bij een gezin teveel problematiek speelt, waardoor de thuissituatie te onrustig is, kan een gezin niet meedoen. Ook als kinderen en/of ouder/opvoeder te maken hebben met een verstandelijke beperking of gedragsproblemen, in zo'n mate dat redelijkerwijs niet

verwacht kan worden dat een vrijwilliger binnen dit gezin met de VoorleesExpress methodiek kan werken, dan wordt een gezin niet geselecteerd.

Gezinnen met kinderen uit de doelgroep kunnen ook niet met de VoorleesExpress meedoen als ze eerder hebben meegedaan. Dit omdat er in de meeste locaties een wachtlijst is aan gezinnen, en het programma erop is gericht om een gezin in staat te stellen om na afloop zelf aan de slag te kunnen met de geboden handvatten.

Betrokkenheid doelgroep

De doelgroep neemt zelf niet actief deel aan de doorontwikkeling van de interventie. Hiervoor zijn de kinderen te jong en nog onvoldoende in staat om te reflecteren op de aanpak. Voor de ouder/opvoeder geldt dat ze meestal laagopgeleid en laagtaalvaardig zijn en moeite hebben met digitale vaardigheden. Uit ervaring van de afgelopen jaren blijkt dat het bevragen via een enquête weinig oplevert. Ouders hebben moeite om dit in te vullen en antwoorden zijn sociaal wenselijk. Ook hebben pogingen om een 'focusgroep' of 'denktank' op te zetten geen succes gehad. Het lukte niet om voldoende ouders te vinden die hiervoor meerdere keren samen bijeenkwamen.

De behoeftes van ouder/opvoeder en kinderen worden, meestal via de vrijwilliger, op lokaal niveau opgehaald door de uitvoerende organisatie. Landelijk worden deze geïnventariseerd bij projectleiders via gesprekken en enquêtes. Stichting VoorleesExpress is sinds 2023 actief om te onderzoeken of en hoe structureel feedback van de ouder/opvoeder opgehaald kan worden. In 2024 en 2025 zullen een aantal methodes hiervoor worden uitgetest en bij succes worden geïmplementeerd.

Vrijwel alle doorontwikkelingen hebben plaatsgevonden nadat vrijwilligers en projectleiders signaleerden dat de aanpak niet het optimale resultaat had of dat er bij de ouders, kinderen of vrijwilligers een behoefte was waarin de VoorleesExpress nog niet kon voldoen. Vervolgens heeft Stichting VoorleesExpress samen met lokale uitvoerders en de doelgroep pilots uitgevoerd om tot een aanpassing te komen.

Een aantal voorbeelden:

- Vrijwilligers gaven aan dat het met kinderen jonger dan vier jaar (met een heel beperkte woordenschat in het Nederlands) vaak niet haalbaar was om voor te lezen. Met hen hebben we vervolgens taalspelletjes gemaakt en het Doeboek zo aangepast dat het beter aansluit bij het werken met peuters.
- De behoefte aan meertalige communicatie en meertalig aanbod bleek groot. Veel ouders bleken onvoldoende te begrijpen waar ze eigenlijk voor waren aangemeld. Ze bleken niet goed begrepen te hebben dat een actieve rol van hen werd verwacht. Daarom is een deel van de communicatie meertalig geworden en wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van (bewegend) beeld (zie bijvoorbeeld [deze meertalige video](#)). Stichting VoorleesExpress heeft daarnaast de website www.prentenboekeninalletalen.nl ontwikkeld. En er is voor vrijwilligers veel meer meertalig materiaal en advies voor meertalig opvoeden verzameld, die via de VoorleesExpress app en Whatsapp verstuurd kunnen worden naar ouders. WhatsApp bleek in de praktijk het meest effectieve communicatiemiddel met ouders (zie 'inhoud van de interventie').
- Daarnaast maakt de VoorleesExpress, met name door de ervaringen uit de coronapandemie, meer gebruik van digitaal aanbod en de optie om sessies online te doen (zie ook de evaluatie hiervan onder 'onderzoek').

- Ook is besloten om consequent niet meer te spreken van 'het voorleesritueel overdragen aan ouders', omdat dit in de praktijk (en uit onderzoek, zie 'verantwoording') regelmatig niet haalbaar bleek en onbedoeld juist bijdroeg aan onzekerheid van ouders. In alle communicatie, en een nieuwe huisstijl, wordt nu duidelijk gemaakt dat vrijwilligers een breed scala aan taalactiviteiten inzetten en daarbij aansluiten bij de behoefte en mogelijkheden van ouders.

1.2 Doel

Hoofddoel

Het hoofddoel van de VoorleesExpress is het vergroten van taalvaardigheden van kinderen.

Subdoelen

Wat zijn de subdoelen van de interventie? Indien van toepassing: welke subdoelen horen bij welke intermediaire doelgroepen of subdoelgroep(en)?

Kinderen

- De taalomgeving is verrijkt (in de thuistaal en/of het Nederlands).
- Het (voor)leesplezier is vergroot.
- Het zelfvertrouwen en geloof in eigen kunnen (self-efficacy) is vergroot.

Ouders

- Het zelfvertrouwen (self-efficacy) is vergroot.
- De ouder/opvoeder biedt een rijkere taalomgeving.
- De ouder/opvoeder stimuleert de taalontwikkeling van het kind in de taal die de ouder/opvoeder het best beheerst.

Gezin

- Het netwerk en het aantal hulpbronnen van het gezin is vergroot.

1.3 Aanpak

Opzet van de interventie

De interventie bestaat uit 20 sessies bij een gezin thuis door een vaste vrijwilliger. Een sessie duurt één uur en vindt wekelijks plaats, op een vaste dag en tijd.

Stap 1: Werving van partner (voor)scholen en andere toeleiders

De projectleiding gaat een samenwerking aan met een aantal organisaties/professionals die direct contact hebben met gezinnen uit de doelgroep en goed zicht hebben op hun behoefte en motivatie. Zij worden 'toeleider'.

Stap 2: Werving gezinnen door toeleiding

Toeleiders (professionals rondom het kind) leggen contact met gezinnen met kinderen die tot de doelgroep behoren. Ze kunnen gezin informeren met [deze meertalige video](#).

Stap 3: Werving vrijwilligers

De vrijwilligers worden op lokaal en landelijk niveau geworven, via social mediakanalen, pers en lokale netwerken en samenwerkingen met bijvoorbeeld opleidingen. Ongeveer 30% van de vrijwilligers doet meerdere trajecten mee. Een klein deel van de vrijwilligers wordt coördinator, en ondersteunt daarmee de projectleider bij het begeleiden van vrijwilligers en gezinnen.

Stap 4: Intake met gezin door toeleider

Een toeleider heeft een intakegesprek met een gezin dat in aanmerking lijkt te komen. Hierbij wordt informatie gegeven over de VoorleesExpress. Er wordt nogmaals gekeken of het gezin voldoet aan de selectiecriteria. Het gezin moet toestemming geven voor aanmelding en het delen van gegevens.

Stap 5: Aanmelden en bevestigen van gezin

De toeleider meldt een gezin aan met een online aanmeldformulier. De projectleiding controleert of het gezin voldoet aan de eerdergenoemde selectiecriteria en bevestigt het gezin. Toeleider en gezin ontvangen een mail met het bericht dat het gezin bevestigd is. Bij twijfel wordt de toeleider gevraagd om meer informatie of wordt contact opgenomen met het gezin.

Stap 6: Aanmelding vrijwilliger

Vrijwilligers melden zich aan via een online formulier. Naar aanleiding hiervan neemt de projectleiding contact met hen op.

Stap 7: Intake met vrijwilliger

Er vindt een intake plaats waarbij wordt ingeschat of de vrijwilliger geschikt is. Als er behoefte is aan vrijwillige coördinatoren wordt onderzocht of de vrijwilliger ook inzetbaar is als coördinator.

Stap 8: Screening vrijwilliger

De vrijwilliger dient een geldige Verklaring Omtrent Gedrag in te leveren.

Stap 9: Bevestigen van vrijwilliger

Als stap 7 en 8 succesvol zijn doorlopen wordt de vrijwilliger bevestigd. Hij/zij ontvangt een mail met onder andere toegang tot een eigen account en de VoorleesExpress app.

Stap 10: Training voor vrijwilliger

De vrijwilliger krijgt toegang tot de app van de VoorleesExpress. De vrijwilliger krijgt een training door de lokale uitvoerder. Bij de training worden praktische dingen besproken, worden de doelen en de aanpak toegelicht en doet een vrijwilliger meer kennis op over taalontwikkeling en manieren om de taal te stimuleren. Daarnaast is er aandacht voor het samenwerken met ouders en meertaligheid.

Stap 11: Koppelen van gezin en vrijwilliger

Het gezin wordt via MijnVoorleesExpress zo snel mogelijk gekoppeld aan een vrijwilliger. Hierbij wordt allereerst gekeken naar praktische zaken zoals beschikbaarheid en locatie, maar kan ook rekening gehouden worden met bijzonderheden. Zowel vrijwilliger, gezin als toeleider ontvangen een mail als de koppeling is gemaakt.

Stap 12: Plannen eerste bezoek door vrijwilliger met gezin

Als het gezin aan een vrijwilliger is gekoppeld, neemt de vrijwilliger contact op met het gezin om een eerste bezoek te plannen. Als een vrijwillige coördinator het gezin en de vrijwilliger begeleidt, kan het ook zijn dat de coördinator dit eerste bezoek inplant.

Stap 13: Gezinsbezoek week 1: kennismaking vrijwilliger en gezin

Tijdens het eerste gezinsbezoek maakt iedereen kennis met elkaar en worden de verwachtingen en motivaties uitgesproken. De ouder/opvoeder krijgt vanaf het begin zo mogelijk een actieve rol. De vrijwilliger start met het verkennen van behoeftes en

interesses van kind(eren) en ouder/opvoeder en probeert uit welke taalactiviteiten en boeken hierbij aansluiten.

Stap 14: Gezinsbezoeken week 2-19

De vrijwilliger gaat gedurende ongeveer een half jaar (20 keer) iedere week op gezinsbezoek. De vrijwilliger is vrij om de sessies zelf invulling te geven, maar wordt door het Doeboek en de wekelijkse input vanuit de VoorleesExpress app wel meegenomen in verschillende fases.

De vrijwilliger gaat gedurende het traject een keer met het gezin naar de bibliotheek. Zij maken kennis met de collectie, met het lokale aanbod van de bibliotheek (cursussen, acties en evenementen) en de kinderen krijgen een gratis abonnement (als ze nog niet lid zijn). Na het bibliotheekbezoek wordt de ouder/opvoeder gestimuleerd om steeds meer zelf de boeken te lenen.

Na afronding van sessie 10 ontvangen toeleider en gezin een mail dat het traject halverwege is, met tips voor de weken die nog komen. In de laatste voorleessessies laat de vrijwilliger steeds meer aan de ouder/opvoeder zelf over.

Stap 15: Gezinsbezoek week 20: laatste bezoek en afsluiting van traject

Bij het laatste gezinsbezoek staat trots centraal. Het traject wordt op een feestelijke manier afgesloten en er wordt gekeken naar alle (kleine) dingen die zijn gelukt. Het gezin ontvangt een VoorleesExpress diploma. De vrijwilliger vraagt het gezin naar hun ervaringen. Feedback wordt teruggekoppeld aan de projectleider.

Stap 16: Evaluatie

Na het laatste bezoek wordt de vrijwilliger gevraagd om in de app een evaluatie in te vullen rondom het traject. Deze wordt gestuurd naar de projectleider en gedeeltelijk naar de toeleider. De vrijwilliger krijgt de vraag of hij/zij zich opnieuw wil inzetten. Zo ja, dan wordt hij/zij gekoppeld aan een nieuw gezin.

Inhoud van de interventie

Het traject en de fases

De vrijwilliger is gekoppeld aan één gezin waarin specifiek één kind is aangemeld. Als er broers of zussen in het gezin zijn die ook tot de doelgroep behoren dan kunnen zij ook meedoen. De vrijwilliger doorloopt gedurende een traject van twintig sessies verschillende fases. Het begint met kennismaken en het inventariseren van kansen in de thuisomgeving en gaat dan over in het verkennen van hulpbronnen rondom het gezin. Vervolgens gaat het om het samen creëren van routines en het wennen daaraan. Het traject wordt afgesloten met het vieren van wat bereikt is. Tijdens die fases krijgt de vrijwilliger hiervoor adviezen en materialen aangeboden, onder andere via de VoorleesExpress app.

Invulling sessie

Iedere sessie begint met afstemmen en bijpraten tussen vrijwilliger, ouder(s) en kind(eren). Gezamenlijk wordt gekeken waar behoefte aan is en welke taalactiviteiten er die dag gedaan gaan worden. De vrijwilliger heeft meerdere activiteiten voorbereid en meerdere materialen meegenomen, variërend van boeken tot educatieve (online) spelletjes. Als er bijzondere ontwikkelingen zijn in het gezin, sluit de vrijwilliger daar bij aan. Vervolgens gaat de vrijwilliger voorlezen, praten of taalspelletjes doen met het

kind/de kinderen en ouder(s), om de taalontwikkeling te stimuleren. Daarna evalueren ouder(s), vrijwilliger en kind(eren) en kijken vooruit naar de volgende keer. Vrijwilliger en ouder(s) zijn vrij om samen nog meer tijd door te brengen en elkaar beter te leren kennen.

Aansluiten en maatwerk

De vrijwilliger gebruikt (prenten)boeken uit de bibliotheek en andere materialen die aansluiten op de interesse en het ontwikkelingsniveau van het kind. De vrijwilliger hanteert onder andere de methode van 'interactief voorlezen'. Dit houdt in dat de interesse en betrokkenheid van het kind worden gestimuleerd door vragen te stellen, het taalaanbod af te stemmen op wat het kind al weet en het taalaanbod net boven het niveau van het kind te leggen, zodat het wordt geprikkeld in het denkvermogen. Denk hierbij ook aan liedjes zingen en spelletjes doen rondom het verhaal. Het taalplezier staat voorop, daarom test de vrijwilliger als het ware de verschillende taalactiviteiten uit, zodat het kind kan ontdekken wat hij/zij leuk vindt. De vrijwilliger geeft veel positieve feedback aan het kind, waardoor het zelfvertrouwen van het kind groeit.

Ouders betrekken

De vrijwilliger betreft de ouder/opvoeder gedurende het traject zoveel mogelijk bij de activiteiten en test uit wat aansluit bij het niveau, de interesses en de vaardigheden van de ouder/opvoeder. De VoorleesExpress gebruikt meerdere vormen van overdracht om de ouders de vaardigheden aan te leren en hen te leren hoe zij zelf taalstimulerende activiteiten kunnen uitvoeren, volhouden en inpassen in het dagelijks leven. Dit is een individuele aanpak, aansluitend op de gezinssituatie. Het kan zijn dat de ouder eerst alleen erbij zit en kijkt hoe de vrijwilliger taalactiviteiten doet met het kind. De vrijwilliger vervult hier een voorbeeldfunctie en 'modelt' als het ware. Door de informatieoverdracht en door te laten zien hoe het kind reageert op de taalactiviteiten, wil de VoorleesExpress ouders enthousiasmeren en stimuleren om zelf ook mee te doen. Vervolgens kunnen de ouders ook zelf een stukje voorlezen, in het Nederlands of in de moedertaal, oefenen met vragen stellen of meedoen met een taalspelletje. De vrijwilliger stimuleert de ouders door het geven van positieve feedback en moedigt hen aan om de interactie met hun kind aan te gaan in de taal waarin ze het meest comfortabel zijn. De VoorleesExpress speelt daarbij in op de attitude, de sociale omgeving en de eigen effectiviteit van ouders. Gedurende het traject zal de vrijwilliger de ouder vaker vragen om zelf voor boeken of andere materialen te zorgen en/of in afwezigheid van de vrijwilliger verder te gaan met een taalactiviteit.

Hulpbronnen en netwerk

De vrijwilliger wordt gestimuleerd om gebruik te maken van aanwezige hulpbronnen in en rondom het gezin. Het gaat om sociale hulpbronnen (netwerk) en culturele hulpbronnen (gebruiken, interesses en talen en dialecten). Allereerst onderzoekt de vrijwilliger wat ouders al 'in huis' hebben en hoe dat meer kan bijdragen aan de taalontwikkeling. Ook wordt met ouders gekeken of er mensen zijn in hun netwerk die misschien een grotere rol kunnen en willen spelen in het stimuleren van de taalontwikkeling.

Om uitwisseling met de (voor)school te stimuleren en het educatief partnerschap te versterken vragen we vrijwilligers om samen met de ouder/opvoeder in kaart te brengen welke thema's op de (voor)school actueel zijn, vragen we de ouder/opvoeder om het Doeboek een aantal keer mee naar de (voor)school te nemen en te laten zien en kan er, als er behoefte is, contact zijn tussen de toeleider en de vrijwilliger. Om het gezin naar

het aanbod van de bibliotheek toe te leiden, neemt de vrijwilliger het gezin minimaal één keer mee naar de bibliotheek en zorgt voor een rondleiding. De vrijwilliger zal ook, met ondersteuning van de lokale organisatie, ouders doorverwijzen, als ouders aangeven behoefte te hebben aan extra ondersteuning.

Opbouw en kennisbank

In de VoorleesExpress app krijgt de vrijwilliger voorafgaand aan iedere sessie 'e-learning' aangeboden die aansluit bij de fase en sessie. Alle vrijwilligers gebruiken de app om sessies voor te bereiden en te evalueren. De evaluaties worden gemonitord door de projectleiders. Vrijwilligers kunnen ook zelf actief in de 'Kennisbank' op zoek naar kennis waar ze op dat moment behoefte aan hebben. Hieronder de inhoud van de Kennisbank in de app, per fase en sessie. Deze inhoud is het kader voor vrijwilligers en de praktische uitwerking van de aanpak.

Fase 1: Samen van start: Leg de basis voor een goede relatie
<p>1. Voordat je begint...</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verwachtingen en visie: introductievideo - Tips voor het gebruik van het Doeboek en de app - Grenzen stellen - Input voor kennismaking: inventarisatiekaart en 10 challenges om elkaar beter te leren kennen - Tips voor sessies op afstand - Interactief voorlezen: hoe word je een supervoorlezer?
Fase 2: Taal in huis: Inventariseer de thuisomgeving en sluit daarbij aan
<p>2. Ieder gezin is anders</p> <ul style="list-style-type: none"> - Interculturele communicatie - Grote verschillen tussen gezinnen: uitleg verschillende typen gezinnen en aandachtspunten - Inventarisatiekaart thuisomgeving - Link naar liedje 'voorleestrom'
<p>3. Kinderen boeien en stimuleren</p> <ul style="list-style-type: none"> - Video: Wat doe je als kinderen moeite hebben met concentreren? - Pygmalion effect - Handige taaltips voor verschillende leeftijden
<p>4. Creatief met taal</p> <ul style="list-style-type: none"> - Video: Taalspelletjes - DIY taalspelletjes - Tips voor taalspelletjes 7+
<p>5. Meertaligheid</p> <ul style="list-style-type: none"> - Video: meertaligheid - Links naar Storyweaver, Prentenboekeninalletalen.nl, WorldStories, UniteForLiteracy, Global Story Books - Jeugdbibliotheek: meertalige voorleesfilmpjes - Link naar meertalig liedje 'voorleestrom' - Video: Leer elkaars talen kennen - Webinar Meertaligheid-Taal is kapitaal - Het Klokhuis over tweetaligheid - Mythen over meertaligheid - Video's in meerdere talen over meertalige taalontwikkeling
<p>6. Boekentips</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uitleg over bijzondere soorten prentenboeken: tekstloze prentenboeken en praatplaten, zoekboeken, meertalige en anderstalige boeken - Link naar Jeugdbibliotheek.nl

- Inclusiviteit in kinderboeken
- Hoe zoek je in de bibliotheek?
- Link naar social media kanalen van Boekstart, Sardes Leespluim, Kinderboeken.nl
- Link naar Boekenzoeker

7. Ouder/opvoeder betrekken

- Uitleg: Hoe vergroot je de kans dat ouders zelf actief worden? - Het begint met motivatie - Aansluiten bij ouders en de thuisomgeving - Kleine doelen stellen - Oog hebben voor wat goed gaat - Een haalbaar voorbeeld geven
- Video: Hoe betrek je ouders bij je bezoek?
- Feiten kunnen van alles betekenen - reflectie op interpretatie van dat wat je ziet
- Ouders prikkelen met leuke en handige tips: uitleg functie 'Tips' in app
- Kennisclips: experts geven adviezen over het samenwerken met ouders

8. Meer manieren om taalontwikkeling te stimuleren

- Dit kun je misschien nog uitproberen: Samen praten, Spelen maar aanleiding van een boek, Nog een keer! (de kracht van herhaling), Spelletjes, Zoekboeken, Digitaal aanbod, Tekstloze prentenboeken en praatplaten
- Handige taaltips
- Mediasmarties database

Fase 3 Taal buiten huis: Mogelijkheden in de omgeving verkennen

9. Verbinding met het peutercentrum of de basisschool

- Bibliotheek op school
- Thema's op school
- Ouderactiviteiten en speciale taal- en leesactiviteiten
- Inventarisatiekaart (voor)school

10. Het aanbod van de bibliotheek verkennen

- Is jouw gezin al bekend met de bibliotheek? Plan rondleiding
- Boekstart
- Taalpunten, taalhuizen en taalcafés
- Jeugdbibliotheek en Voorleesfilmpjes
- Inventarisatiekaart bibliotheek
- 10 tips: Hoe zoek je slim in de bibliotheek

11. Educatieve website en apps

- Uitleg: Hoe digitaal is jouw gezin? Welke apps zijn goed? Digitale prentenboeken. Richt je tablet, smartphone of PC goed in
- Mediasmarties database
- Jeugdbibliotheek.nl
- Sesamstraat en Zappelin
- Gratis account voor de app Letterschool
- Gratis account voor Ssula WoordExtra
- De wereld van Nijntje
- Openbare en gratis videos en spelletjes

12. Het netwerk rondom jouw gezin

- Breng het netwerk in kaart
- Jij bent een gids!

13. Doorverwijzen

- Hoe ga je het gesprek aan? 4 tips om te praten over wat je signaleert
- Tips voor doorverwijzen
- Landelijke links: Ikwilleren.nl, Oefenen.nl, Informatiepunt digitale vaardigheden

Fase 4: Plezier met taal: Samen wennen aan een vaste routine

14. Ouder/opvoeder een grotere rol geven

- Wat kun je concreet doen om ouders een grotere rol te geven? 5 tips
- Ouders prikkelen met leuke en handige tips: uitleg functie 'Tips' in app
- Lukt het niet om ouders erbij te betrekken?

15. Mondeling taalontwikkeling: praten en luisteren

- 6 tips voor het stimuleren van mondelinge taalontwikkeling
- Lekker luisteren! Link naar Waanzinnige podcast, Luisterboeken van jeugdbibliotheek.nl en NPOZapp Podcasts
- Leuke video's om over in gesprek te gaan: Clipphanger, Jeugdjournaal, Taalhelden en taalgrapjes, Het Klokhuis

16. Activiteiten en evenementen

- Maak gebruik van landelijke acties: Kinderboekenweek, Nationale Voorleesdagen, Geef een (prenten)boek cadeau
- Ga op pad: Lokale bibliotheek, leuke musea en kinderzwerfboekstations

17. Maak het routine

- Belang van routine
- Welk moment werkt? Sluit aan bij ritme en patroon gezin
- Maak een ritueel met de Voorleestrom

18. Een mooie herinnering en een bijzonder avontuur!

- Terugkijken
- Tip: Maak mooie foto en lijst deze in: cadeau voor het gezin én jezelf
- Favoriete boeken en taalspelletjes vastleggen Inventarisatiekaart Favorieten
- Jouw ervaring delen
- Nog een keer meedoen?

19. Impact

- Uitnodiging feedback te geven
- Hoe heeft het gezin de VoorleesExpress ervaren? Ga in gesprek
- Klaar voor de afronding? Voorbereiden: Diploma & Inventarisatiekaart Favorieten
- Een mooi taalstimuleringspakket: cadeautjes

Fase 5: Vieren: Samen trots zijn op wat je hebt gedaan en geleerd

20. Trots! (Vieren)

- Vieren: zo maak je de laatste keer een bijzonder: Diploma
- Samen afronden in het Doeboek

2. Uitvoering

Materialen

Werving vrijwilligers en gezinnen

- Vrijwilligers worden geworven via www.voorleesexpress.nl, [Instagram](#), [Facebook](#), [Linkedin](#).
- Via het Online Handboek en [de webwinkel](#) hebben lokale uitvoerders toegang tot verschillende posters, flyers en formats voor advertenties en berichten.
- [Deze video](#) ondersteunt professionals bij de werving en selectie van gezinnen.
- Voor ouders is [deze meertalige video](#) ontwikkeld (in 7 talen).

Uitvoering

- Het online platform MijnVoorleesExpress wordt gebruikt door het lokale projectteam. MijnVoorleesExpress ondersteunt lokale uitvoerders bij projectmanagement, communicatie, monitoring en evaluatie.
- Via het Online Handboek voor lokale uitvoerders heeft de projectleider toegang tot kennis over o.a. fondsenwerving, positionering, projectmanagement, privacy en data, samenwerken met ouders en partnerschap met (voor)scholen. Maar ook tot praktische materialen en formats voor onder andere trainingen voor vrijwilligers, flyers en posters.
- De vrijwilliger heeft via de VoorleesExpress app toegang tot:
 - een grote verzameling video's, links en downloads via de VoorleesExpress app;
 - de Vraagbaak waarin vrijwilligers elkaar om advies kunnen vragen;
 - tips voor ouders die makkelijk via bijvoorbeeld Whatsapp kunnen worden doorgestuurd;
 - gegevens van gezin, toeleider en begeleider.
- De vrijwilliger haalt boeken bij de bibliotheek.
- Het [VoorleesExpress Doeboek](#) wordt gebruikt om sessies mee te starten of af te sluiten, samen met het gezin in te schrijven of tekenen, inzicht te geven in het aantal sessies, de (voor)school een inkijkje te geven in hoe het gaat en toe te werken naar een feestelijke afsluiting.
- Het [VoorleesExpress diploma](#) voor kind(eren) én ouder(s) markeert een feestelijke afsluiting van het traject.
- Ieder kind krijgt aan het eind van het traject een prentenboek cadeau (gedoneerd door uitgeverij en boekverkopers).

Overig

Stichting VoorleesExpress ontwikkelt steeds meer online aanbod en downloads om vrijwilligers en gezinnen extra opties te bieden om te taalontwikkeling te stimuleren:

- www.prentenboekeninalletalen.nl
- www.voorleesexpress.nl/taaltips
- <https://voorleesexpress.nl/taalspelletjes>
- <https://voorleesexpress.nl/inventarisatiekaarten>
- <https://voorleesexpress.nl/online-aanbod>

Locatie en type organisatie

De VoorleesExpress is een interventie die in de thuisomgeving van een gezin wordt uitgevoerd. Als dat om wat voor reden tijdelijk niet mogelijk is, wordt uitgeweken naar een andere locatie zoals de bibliotheek, de school of een online omgeving. Tijdens de Covid-pandemie is onderzoek gedaan naar online sessies en hier zijn aanbevelingen uitgekomen die opgenomen zijn de VoorleesExpress app. De VoorleesExpress wordt lokaal uitgevoerd door bibliotheken of welzijnsorganisaties.

x Basisvoorziening voor alle kinderen en jongeren
x Voorziening voor lichte hulp en ondersteuning
0 Gespecialiseerde hulp

Opleiding en competenties van de uitvoerders

Projectleider en projectteam

De lokale uitvoerder stelt zelf een projectleider aan. Deze projectleider moet in staat zijn om de interventie zo te coördineren als afgesproken is in de samenwerkingsovereenkomst en gespecificeerd is in het online handboek. Door de uitvoering van de VoorleesExpress op te splitsen in veel verschillende taken kan de projectleider een deel van de taken en opdrachten uit besteden aan collega's, stagiaires, vrijwilligers, trainees of andere organisaties.

We hebben hierin vastgelegd dat onder leiding van de projectleider, het projectteam:

- zorgt voor de praktische randvoorwaarden;
- innovatief en efficiënt werkt;
- relevante partijen aan de lokale VoorleesExpress verbindt;
- zorg draagt voor professioneel vrijwilligersmanagement;
- de VoorleesExpress lokaal sterk positioneert;
- goed is in het bereiken van laag taalvaardige gezinnen met jonge kinderen en het inspelen op hun behoefte.

Stichting VoorleesExpress laat de organisatie vrij om zelf de vacature in te vullen en een profiel op te stellen, maar stelt wel verplicht dat de uitvoer lokaal kan voldoen aan de hiervoor opgestelde eisen. Tijdens een jaarlijks accountgesprek wordt gekeken of de uitvoer voldoet aan deze eisen.

Vrijwilligers

Vrijwilligers moeten voldoen aan onderstaand profiel:

- Minimaal 18 jaar
- Goede beheersing van de Nederlandse taal
- Goede communicatieve vaardigheden
- Enthousiast over taal en lezen
- Nieuwsgierige houding, zonder oordeel
- Gemotiveerd voor gelijkwaardig partnerschap met de ouders
- Digitale vaardigheden

Daarnaast hebben we met alle lokale uitvoerders in de samenwerkingsovereenkomst vastgelegd dat vrijwilligers geïnstrueerd en begeleid worden vanuit eenzelfde visie:

- Vrijwilligers hebben wat te bieden aan de gezinnen, maar halen zelf ook veel uit hun deelname aan de VoorleesExpress. Een unieke kans om kennis te maken met een gezin met een heel andere achtergrond. Ze doen veel kennis op over taalontwikkeling, meertaligheid, coaching en voorlezen. Ze gaan deel uitmaken van een lokale gemeenschap met gelijkgezinden: mensen die maatschappelijk betrokken zijn en van boeken, taal en kinderen houden.
- Vrijwilligers gaan een gelijkwaardig partnerschap aan met de ouders. Zij zijn geen hulpverlener, maar gaan samen met de ouders en kind(eren) aan de slag. Voor alle partijen levert het iets moois op. We verwachten van onze vrijwilligers een open en nieuwsgierige houding, zonder oordeel.

Alle vrijwilligers worden via de VoorleesExpress app op de hoogte gebracht van de visie en doelen van de VoorleesExpress en van de meest actuele wetenschappelijke kennis en aanbevelingen. Daarnaast krijgen ze minimaal één training van de lokale uitvoerder. De lokale uitvoerder kan hier zelf invulling aan geven en bepalen welke accenten voor de lokale context en vanuit de organisatie het meest relevant zijn. Voor de inrichting van de training kunnen ze putten uit een aantal formats van Stichting VoorleesExpress. Zo is er een presentatie beschikbaar met wetenschappelijke kennis en cijfers over onder andere (het effectief stimuleren van) taalontwikkeling en de invloed van meertaligheid. Ook is er een training 'Reisideeën voor de VoorleesExpress' die gebaseerd is op principes uit het Neuro Linguistisch Programmeren over succesvol samenwerken met ouders.

Kwaliteitsbewaking

Selectie en screening vrijwilligers

Alle vrijwilligers moeten geschikt bevonden worden tijdens een intakegesprek, moeten akkoord gaan met [de gedragscode](#) en een geldige Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) kunnen overleggen.

Kwaliteit processen monitoren

Alle lokale uitvoerders verbinden zich aan de 'methodiek en voorwaarden' van de VoorleesExpress. Doordat alle lokale uitvoerders werken met MijnVoorleesExpress en alle vrijwilligers werken met de VoorleesExpress app is er toegang tot veel data. Jaarlijks worden op basis van een aantal kwaliteitscriteria op basis hiervan rapporten opgesteld. De scores hierin worden vergeleken met landelijke gemiddelden.

Het gaat bijvoorbeeld om:

- Aantal bereikte gezinnen (ten opzichte van target)
- Wachtijd gezinnen
- Aantal afgeronde trajecten
- Wachtijd vrijwilligers
- Tevredenheid vrijwilligers
- Tevredenheid 'toeleiders'
- Aantal gezinnen dat (volgens vrijwilligers) voldoet aan criteria
- Aantal gezinnen dat (volgens vrijwilligers) voorafgaand aan het traject goed is geïnformeerd
- Behoud vrijwilligers (aantal vrijwilligers dat meer dan één traject actief is)
- Inschatting vrijwilliger over de mate waarin het gelukt is om taalstimulering over te dragen aan ouder/opvoeder

Accountgesprekken

Met alle lokale uitvoerders wordt jaarlijks een accountgesprek gevoerd. Hierin wordt inhoudelijk gekeken hoe de uitvoer van de VoorleesExpress loopt. De rapporten met data geven hierbij waardevolle input. Als blijkt dat de kwaliteit onvoldoende is krijgt de uitvoerder een waarschuwing. Mocht het niet verbeteren zal de samenwerking worden opgezegd.

Stichting VoorleesExpress werkt op provinciaal niveau samen met de Provinciale Ondersteunings Instellingen voor bibliotheken (POI) die de uitvoerende organisaties in hun werkgebied ondersteunen en de kwaliteit bewaken. Zij voeren zelf accountgesprekken met deze organisaties.

Evaluatie en feedback

Om in kaart te brengen of de kwaliteit voldoende is, maken we gebruik van de volgende evaluatiemethoden:

- De vrijwilliger evalueert na afloop van iedere sessie via de VoorleesExpress app d.m.v. smileys en eventueel een extra opmerking.
- Een aantal keer tijdens het traject moet een vrijwilliger een verplichte vraag beantwoorden die inzicht geeft in de doelgroep, de kwaliteit of het resultaat.
- De vrijwilliger schrijft bij afronding van het traject een uitgebreidere evaluatie. Deze wordt zowel naar toeleider als projectleider gestuurd.
- De toeleider krijgt na afloop van een traject een uitnodiging gestuurd voor een enquête om het traject te evalueren. Ingevulde enquêtes worden meegenomen in het jaarlijkse rapport.
- Eén keer per jaar vullen alle lokale uitvoerders een enquête in waarin zij feedback kunnen geven en input kunnen geven voor doorontwikkelingen. Ze beoordelen de ondersteuning vanuit Stichting VoorleesExpress en van de POI. Met deze feedback gaan Stichting VoorleesExpress en de POI's aan de slag.

Monitoren en interveniëren

Omdat vrijwilligers bij gezinnen thuis komen, zijn er verschillende manieren waarop de lokale uitvoerder zicht kan houden op het verloop van het traject. De ingevulde evaluaties van de vrijwilliger worden regelmatig gemonitord door de projectleider of een vrijwillige coördinator. Als er een rode, negatieve evaluatie wordt ingevuld, krijgt de projectleider of coördinator daar een melding van. Indien nodig is er tussentijds extra (telefonisch) contact over de voortgang van het traject. Alle vrijwilligers zijn in het bezit van een Verklaring Omtrent Gedrag en hebben de [gedragscode](#) ondertekend. Daarnaast worden ouders op verschillende manieren, bijvoorbeeld via de materialen, erop geattendeerd dat zij ten alle tijden contact kunnen opnemen met Stichting VoorleesExpress wanneer zij klachten of vragen hebben. Ook heeft Stichting VoorleesExpress een protocol 'Ongewenst (seksueel) gedrag'. In het geval van (vermoedens van) kindermishandeling, heeft Stichting VoorleesExpress het 'Protocol bij verdenking kindermishandeling en verwaarlozing' beschikbaar. In beide protocollen staat stapsgewijs beschreven welke stappen de uitvoerende organisatie dient te nemen.

Kennisdeling

Stichting VoorleesExpress en de POI's organiseren minimaal 5 keer per jaar (online) bijeenkomsten voor projectleiders voor uitwisseling en kennisdeling en dragen zo bij aan professionalisering.

Randvoorwaarden

Organisaties die de VoorleesExpress willen uitvoeren moeten voldoen aan de criteria en voorwaarden die Stichting VoorleesExpress heeft vastgelegd. In de meeste provincies is de Provinciale Ondersteuningsinstelling voor Bibliotheken (POI) de regionale partner die verantwoordelijk is voor het ondersteunen van lokale uitvoerders en het coördineren van een provinciaal VoorleesExpress netwerk.

Lokale uitvoerders gaan een samenwerkingsovereenkomst aan met Stichting VoorleesExpress of een POI, waarin wordt vastgelegd dat zij werken volgens de door Stichting VoorleesExpress omschreven methodiek, met de hiervoor bedoelde materialen. Hiermee verklaren zij ook dat ze de visie en doelstellingen van Stichting VoorleesExpress onderschrijven. Ze betalen Stichting VoorleesExpress of de POI een jaarlijkse bijdrage voor het gebruik van de materialen, de kennis en de aansluiting bij het landelijke netwerk.

In de samenwerkingsovereenkomst staan de randvoorwaarden waar een lokale organisatie aan moet voldoen:

- Er wordt een projectleider aangesteld. Om de continuïteit te waarborgen, is dit altijd een betaalde kracht.
- De projectleider werkt met MijnVoorleesExpress, is op de hoogte van de inhoud van het online handboek en volgt de hierin geformuleerde richtlijnen.
- De lokale uitvoerder heeft een vast contactpersoon. Deze is goed bereikbaar en is het vaste aanspreekpunt voor Stichting VoorleesExpress.
- De lokale VoorleesExpress bouwt een lokaal netwerk rondom de VoorleesExpress. Hierdoor wordt gezorgd dat de impact niet beperkt blijft tot 20 weken lees- en taalplezier, maar dat het gezin ook daarna nog (meer) aansluiting vindt bij een doorlopende lijn en breder aanbod binnen de gemeente. Er komt een samenwerking tot stand met in ieder geval de gemeente, de bibliotheek, peutercentra en basisscholen.
- Er wordt een lange termijnstrategie ontwikkeld om de VoorleesExpress een vast onderdeel van de lokale aanpak van onderwijsachterstanden en laaggeletterdheid te laten zijn.

De lokale uitvoerder:

- Zorgt zelf voor fondsenwerving;
- Zorgt zelf voor goed en professioneel vrijwilligersbeleid en draagt bij aan doorontwikkeling en kennisdeling;
- Zorgt zelf voor benodigde (vrijwilligers) verzekeringen;
- Communiceert over de VoorleesExpress passend binnen de merkidentiteit;
- Gaat zorgvuldig en professioneel om met data en privacy.

Implementatie

De VoorleesExpress ontstaat altijd vanuit een lokale organisatie die initiatief neemt. Vervolgens worden deze stappen doorlopen:

1. De lokale organisatie onderzoekt of er behoefte is aan de VoorleesExpress in de gemeente en of de doelgroep voldoende aanwezig is.
2. Stichting VoorleesExpress (of de POI) verdiept zich in de organisatie en de context om te bepalen of de organisatie zich aan kan sluiten bij de VoorleesExpress.

3. De organisatie en Stichting VoorleesExpress (of de POI) gaan een intentieovereenkomst aan waarin wordt vastgelegd dat er de intentie is om voor een langere termijn samen te werken in het realiseren van een lokale VoorleesExpress.
4. De organisatie maakt op basis van een ,door Stichting VoorleesExpress opgesteld, format een projectplan waarin planning, begroting, lokale positionering en ambitie wordt vastgelegd.
5. De lokale organisatie gaat fondsenwerven. Stichting VoorleesExpress stelt verplicht dat er een langetermijnvisie is op de fondsenwerving en dat de gemeente bereid is om (een deel) te subsidiëren.
6. In de definitieve samenwerkingsovereenkomst leggen partijen verantwoordelijkheden en afspraken vast.
7. Stichting VoorleesExpress geeft de organisatie toegang tot MijnVoorleesExpress, het online handboek en alle beschikbare materialen.
8. De lokale organisatie stelt een projectleider aan.
9. In een starterstraining, georganiseerd vanuit stichting VoorleesExpress of de POI, maakt de projectleider kennis met de methodiek, de visie en wat de verwachtingen zijn van zijn/haar rol.
10. De projectleider kan starten met het bouwen van een lokaal team, een netwerk en het werven van vrijwilligers en gezinnen.
11. De projectleider wordt uitgenodigd voor bijeenkomsten in de regio (georganiseerd door de POI) en online bijeenkomsten (georganiseerd door Stichting VoorleesExpress) voor kennisdeling en professionalisering. De projectleider ontvangt maandelijks een nieuwsbrief met actuele ontwikkelingen, acties en tips en tricks. Regelmatige deelname aan bijeenkomsten en het lezen van de nieuwsbrief wordt verwacht. Projectleiders die nooit aanwezig zijn worden hier door de POI of Stichting VoorleesExpress op aangesproken.

Kosten

De kosten voor de uitvoer van de VoorleesExpress variëren per locatie en organisatie. Deze prijs wordt met name bepaald door het aantal uren dat beschikbaar is per traject en het uurtarief van de organisatie. Gemiddeld kost een traject in 2024 tussen de €700,- en €1000,- per gezin. Hoe meer gezinnen een organisatie bereikt, hoe lager de prijs per gezin in principe is. Het grootste deel van de kosten bestaat uit betaalde uren van de projectleider en eventuele projectmedewerkers. Gemiddeld zijn er 10 uur per bereikt gezin nodig en zijn deze uren meestal als volgt verdeeld:

Werving en selectie vrijwilligers en gezinnen, koppeling, coördinatie, vrijwilligersmanagement, monitoring en administratie	3.5 uur
Persoonlijke begeleiding traject	1.5 uur
Kwaliteit: training en kennisdeling	1 uur
Professioneel vrijwilligersbeleid	1 uur
Aansluiting bij (voor)scholen	1 uur
Aansluiting beleid en partners	1 uur
Evaluatie, verantwoording en planvorming	1 uur

Naast de personeelskosten betaalt iedere lokale uitvoerder een bedrag aan Stichting VoorleesExpress voor de dienstverlening. Dit bedrag is afhankelijk van het aantal

gezinnen dat bereikt wordt en de constructie waarin de samenwerking is vastgelegd. Gemiddeld zijn deze kosten in 2024 €40,- per gezin. In principe zijn er daarnaast geen extra out-of-pocket kosten.

De variatie in de prijs per gezin komt meestal door een verschil in betaalde uren per traject. Organisaties, en hun opdrachtgevers (subsidiegevers) kunnen hier verschillende keuzes in maken. Ze moeten voldoen aan de eisen die Stichting VoorleesExpress oplegt, maar ze kunnen ervoor kiezen om hierboven extra uren in te zetten op het intensiveren van de aanpak. Dan wordt er meestal bewust gekozen voor een uitgebreidere uitvoer waarbij meer ruimte is voor maatwerk bij het gezin en opvolging na een afgerond traject.

3. Onderbouwing

Probleem

Volgens Europees onderzoek haalt een derde van de Nederlandse leerlingen niet het taalniveau dat nodig is om goed mee te doen op school en in de maatschappij. Deze leerlingen zijn niet goed in staat om de inhoud van de teksten in hun schoolboeken adequaat te verwerken. Zij lopen een verhoogd risico om op latere leeftijd onder de noemer 'laaggeletterd' te vallen (Meelissen et al., 2023).

Deze ontwikkeling zie je terug bij alle Nederlandse leerlingen, maar met name bij kinderen van ouders met een lage Sociaal Economische Status (SES). Hoe hoger het opleidingsniveau van de ouders van leerlingen bijvoorbeeld, hoe hoger hun prestaties in wiskunde, leesvaardigheid en natuurwetenschappen. Ook halen leerlingen die thuis Nederlands spreken hogere scores voor zowel wiskunde, leesvaardigheid als natuurwetenschappen dan leerlingen die thuis een andere Europese of niet-Europese taal spreken (Meelissen et al., 2023). De structurele ongelijkheid tussen sociale groepen wordt de afgelopen jaren niet kleiner, terwijl er wel veel beleid is gevoerd om die kloof te verkleinen (Hoff, Vrooman, Iedema, Boelhouwer & Kullberg, 2021). Er zijn groeiende ongelijke kansen in het onderwijs. De kloof tussen kinderen met een stimulerende en faciliterende thuisomgeving en kinderen die dat ontberen neemt toe (Hoff et al., 2021). Naast een verschil in thuisomgeving zien we ook een verschil in onderwijs. Kinderen uit lage SES-milieus gaan vaak naar 'disadvantaged' scholen, ofwel scholen waar voornamelijk kinderen uit achterstandsmilieus zitten. En dat blijkt op te tellen: kinderen uit lage SES-gezinnen die op goede scholen zitten, scoren hoger op internationale testen dan vergelijkbare kinderen op slechte scholen. Op deze manier versterkt onderwijs kansenongelijkheid en zet het deze kinderen op dubbele achterstand (OECD, 2018).

Bovendien ontstaat deze achterstand vaak al in de voorschoolse periode en wordt deze gedurende de basisschool niet (volledig) ingehaald (Ledoux et al., 2011; Scheele, 2010). Het onderwijs slaagt er onvoldoende in deze vroege verschillen tussen kinderen te verkleinen (Gubbels et al., 2019). De vroege kinderjaren vormen een belangrijke periode voor de ontwikkeling van woordenschat. Voor jonge kinderen is woordenschatkennis essentieel om de wereld om zich heen te begrijpen, om te communiceren met anderen en om op latere leeftijd te leren lezen en schrijven. Op twee- tot vierjarige leeftijd, de voorschoolse periode, bestaan er al grote verschillen tussen kinderen in het aantal woorden dat zij kennen en de snelheid waarmee ze nieuwe woorden leren. Uit eerder onderzoek is bekend dat een groot deel van deze variatie toe te schrijven is aan verschillen in de familiecontext (o.a. thuistaal en opleidingsniveau van de ouders) en de kwantiteit en kwaliteit van verbale interacties die kinderen thuis ervaren (Teepe, 2018).

De VoorleesExpress wil bijdragen aan gelijke kansen en richt zich daarom op het stimuleren van taalontwikkeling bij jonge kinderen uit gezinnen met een lage SES. Dit zijn de kinderen die vaak extra ondersteuning nodig hebben om zich goed te kunnen ontwikkelen.

Oorzaken

1. De toegang tot economische, sociale en culturele hulpbronnen is ongelijk verdeeld

Niet alle gezinnen kunnen gebruik maken van helpende netwerken en hulpbronnen. Toegang tot dit helpende sociaal kapitaal is ongelijk verdeeld op gezins- en individueel niveau, maar ook op wijk-, gemeentelijk en regionaal niveau (Notten, 2021). De ecologische systeemtheorie van Bronfenbrenner (1979) laat zien dat er een sterke samenhang is tussen de kansen en mogelijkheden die een persoon heeft, en diens sociale en fysieke omgeving. De omgeving bestaat uit meerdere systemen: het gezin waarin je opgroeit, de vrienden met wie je omgaat, de buurt waar je woont, je school en je werk. Deze systemen hangen onderling met elkaar samen en kunnen elkaar versterken, zowel positief als negatief (Notten, 2023).

2. Ouders hebben onvoldoende taalvaardigheden

In Nederland wordt het aantal laaggeletterden op basis van eerder onderzoek geschat op 2,5 miljoen mensen (Algemene Rekenkamer, 2016; Buisman et al., 2013). Hieronder vallen niet alleen mensen die moeite hebben met taal, maar ook met rekenen. En de vaardigheid die ouders hebben, beïnvloedt niet alleen de taal van kinderen, maar ook hun schoolprestaties. Kinderen in hoogopgeleide gezinnen hebben betere schoolprestaties dan kinderen met laaggeletterde ouders (Notten & De Wijs, 2017).

Een grote groep kinderen groeit op in een thuisomgeving waarin basisvaardigheden beperkt aanwezig zijn, terwijl leeftijdsgenootjes vanuit thuis veel (bekendheid met) basisvaardigheden meekrijgen (Notten & De Wijs, 2017; Van der Pluijm, 2020). Deze intergenerationele overdracht is en blijft een dominante factor in de kansen die kinderen en jongeren krijgen in de rest van hun leven (Lareau, 2003). Het is daarom van belang te achterhalen wat werkt, voor wie en in welke omstandigheden, bij het ombuigen van de intergenerationele overdracht van beperkte basisvaardigheden. En de vaardigheid die ouders hebben, beïnvloedt niet alleen de taal van kinderen, maar ook hun schoolprestaties. Kinderen in hoogopgeleide gezinnen hebben betere schoolprestaties dan kinderen met laaggeletterde ouders (Notten & De Wijs, 2017).

3. Ouders voelen zich niet geëquipeerd om een betekenisvolle rol te spelen in de geletterde ontwikkeling van hun kind

Laaggeletterde ouders voelen zich vaak niet geëquipeerd om een betekenisvolle rol te spelen in de geletterde ontwikkeling van hun kind. Ze hebben waarschijnlijk ook weinig ervaring met het type activiteiten dat wordt gepropageerd in gezinsprogramma's (Notten & De Wijs, 2017; Van der Pluijm, Van Gelderen & Kessels, 2019; Wasik & Sparling, 2012). Self-efficacy van de ouders, dat wil zeggen de mate waarin ouders geloven dat zij de taalontwikkeling van hun kind succesvol kunnen bevorderen, speelt een belangrijke rol in ouderbetrokkenheid.

Daarbij speelt ook een rol dat Nederland steeds meer een multiculturele en meertalige samenleving is geworden. Bijna 15 procent van de Nederlandse bevolking is in het buitenland geboren. Bijna 12 procent van de bevolking heeft ten minste één ouder die in het buitenland is geboren (Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS], 2022). Verder kent Nederland zelf ook meerdere officiële talen en erkende regionale talen. Naar schatting groeit ongeveer 20% van alle kinderen in Nederland meertalig op (Schmeets & Cornips, 2021). Deze anderstalige ouders zijn niet goed in staat om hun kind 'rijke taal' aan te bieden in het Nederlands. Zij kunnen dit veel beter en makkelijker in hun moedertaal, maar krijgen vaak vanuit school het advies om thuis meer Nederlands aan te bieden .

4. Kinderen groeien op in een taalarme omgeving

Laaggeletterde ouders schrijven en lezen weinig thuis. Een stimulerend leesklimaat waarin thuis boeken en kranten zijn, er een rolmodel is voor kinderen, er wordt voorgelezen en gepraat over boeken, is voor laaggeletterde ouders lastig te realiseren. Aangezien schriftelijke taal en mondelinge taal doorgaans hand in hand gaan, wordt er in laaggeletterde gezinnen vaak ook weinig gesproken. Kinderen groeien op in een taalarme omgeving, zonder rolmodel op het gebied van spreken, lezen en schrijven (Van der Pluijm, 2014). Kinderen die thuis juist actief worden gestimuleerd bij het verbeteren van leesvaardigheden, presteren beter op school, en deze positieve invloed blijft gedurende de verdere levensloop aanwezig (Notten, 2012).

5. Kinderen hebben steeds minder plezier in lezen

Het leesplezier van Nederlandse leerlingen daalt in zowel het basis- als voortgezet onderwijs. Op de internationale leesmotivatielijsten staan zij steevast onderaan (Swart, Gubbels, In 't Zandt, Wolbers & Segers, 2023). Bij Nederlandse 15-jarigen zien we dat 42% lezen tijdverspilling vindt en 63% alleen leest wanneer dit moet (Gubbels et al., 2017; Gubbels et al., 2019). Minder leesplezier gaat samen met minder lezen, en minder lezen hangt weer samen met lagere leesvaardigheid (Dood, Gubbels & Segers, 2020).

6. Kinderen hebben onvoldoende geloof in eigen kunnen

Niet alleen leesmotivatie is doorslaggevend, in het algemeen geldt dat motivatie een belangrijke voorspeller is van schoolprestaties en ervoor zorgt dat leerlingen meer doorzettingsvermogen ervaren tijdens het uitvoeren van een schooltaak. Gemotiveerde leerlingen behalen betere resultaten en komen verder op de onderwijsladder dan hun minder gemotiveerde leeftijdgenoten (Hustinx, Kuyper, Van der Werf & Dijkstra, 2009). Volgens de zelfdeterminatietheorie is de kans op intrinsieke motivatie het grootst wanneer aan drie 'psychologische basisbehoeften' wordt voldaan: de behoefte aan autonomie, gevoel van competentie en verbondenheid (Ryan & Deci, 2000). Kinderen uit lage SES-gezinnen ervaren minder vaak een gevoel van 'competentie'. Ze hebben vaker een negatief beeld van hun eigen schoolse vaardigheden, zelfs als ze even goed presteren als hun klasgenoten. Dit negatieve zelfbeeld kan tot slechtere schoolprestaties leiden en zo bijdragen aan de groeiende ongelijkheid in schoolloopbanen (Brummelman & Sedikides, 2023). Pas als je het vertrouwen hebt dat je het ook daadwerkelijk kunt, zul je gemotiveerd zijn om het te doen. Dit geloof in eigen kunnen, ofwel 'self-efficacy', is bepalend voor wat en hoeveel je leert (Bandura, 1993).

Naast deze zes factoren spelen een aantal landelijke en globale ontwikkelingen die van invloed zijn op de taalontwikkeling van alle kinderen die opgroeien in Nederland.

7. Kwaliteit van onderwijs is onvoldoende

In Nederland staat het onderwijs onder druk. Er is een groot tekort aan leraren, de werkdruk is te groot en het niveau van het onderwijs is onvoldoende (Inspectie van het Onderwijs, 2023).

8. Digitalisering heeft een negatieve invloed op leesvaardigheid

De wereldwijde digitalisering zorgt ervoor dat kinderen steeds meer op schermmpjes kijken en steeds minder boeken lezen. Ze worden veel afgeleid door social media en gaming, lezen vooral korte teksten en hun aandacht is vluchtig (Meelissen et al., 2023; Segers & Van Steensel, 2021).

9. Negatieve invloed Covid-pandemie en lockdowns

De Covid-pandemie heeft door ingrijpende lockdowns bij veel kinderen voor een extra achterstand gezorgd (Meelissen et al., 2023).

Samenvattend gaan we dus uit van negen factoren die meespelen bij het ontstaan van taalachterstanden:

1. De toegang tot economische, sociale en culturele hulpbronnen is ongelijk verdeeld
2. Ouders hebben onvoldoende taalvaardigheden
3. Ouders voelen zich niet geëquipeerd om een betekenisvolle rol te spelen in de geletterde ontwikkeling van hun kind
4. Kinderen groeien op in een taalarme omgeving
5. Kinderen hebben steeds minder plezier in lezen
6. Kinderen hebben onvoldoende geloof in eigen kunnen
7. Kwaliteit van onderwijs is onvoldoende
8. Digitalisering heeft een negatieve invloed op leesvaardigheid
9. Negatieve invloed Covid-pandemie en lockdowns

De VoorleesExpress richt zich op de vetgedrukte factoren. We kiezen ervoor om ons niet op factor 2 te richten, omdat de ervaring leert dat het streven om taalvaardigheden van ouders te vergroten conflicteert met de behoefte om aan te sluiten op dat wat zij al kunnen en in de thuisomgeving aanwezig is (zie verantwoording). Ouders met jonge kinderen hebben vaak niet de ruimte voor taalcursussen en hun onzekerheid wordt versterkt op het moment dat ze aangesproken worden op tekortkomingen. Vrijwilligers worden wel gestimuleerd om met ouders in gesprek te gaan over hun basisvaardigheden en ouders door te verwijzen als zij zelf behoefte hebben om zich daarin verder te ontwikkelen.

Factor 7 tot en met 9 zijn te grote factoren waarop de VoorleesExpress geen invloed heeft.

Aan te pakken

Factoren	Subdoelen	Aanpak
De toegang tot economische, sociale en culturele hulpbronnen is ongelijk verdeeld.	Het netwerk en het aantal hulpbronnen van het gezin is vergroot.	De vrijwilliger brengt het netwerk van het gezin in kaart en onderzoekt welke hulpbronnen nog verder aangesproken kunnen worden. De vrijwilliger bevroegt ouders of zij behoefte hebben om zich verder te ontwikkelen en verwijst, als daar behoefte aan is, door (of legt de hulpvraag voor aan de uitvoerende organisatie). De vrijwilliger maakt het gezin bekend met het aanbod van de bibliotheek en de (voor)school en met educatief digitaal aanbod en zorgt dat het gezin er gebruik van kan maken. De vrijwilliger deelt eigen perspectief waardoor gezin nieuwe inzichten op kan doen. De

		vrijwilliger stimuleert uitwisseling tussen ouders (thuisomgeving) en school, o.a. door twee keer een opdracht in het Doeboek te doen, die het kind aan de juf of meester kan laten zien.
Ouders voelen zich vaak niet geëquipeerd om een betekenisvolle rol te spelen in de geletterde ontwikkeling van hun kind.	Het zelfvertrouwen (self-efficacy) van ouders is vergroot.	De vrijwilliger sluit aan bij de gezinssituatie en routines in het gezin en bij behoeftes en talenten van ouders. In gezinnen waar algemeen Nederlands niet de thuistaal is, betreft de vrijwilliger de thuistaal bij de sessies. Daarnaast stelt de vrijwilliger kleine doelen en staat hij/zij met ouders stil bij successen.
	De ouder/opvoeder biedt een rijkere taalomgeving.	Ouders worden zoveel mogelijk bij de sessies betrokken. De vrijwilliger stemt activiteiten af op het niveau en de interesse van de ouder. De vrijwilliger modelt: doet taalstimulerend gedrag voor. Door (interactief) voor te lezen, maar ook door taalspelletjes te doen en te praten en zingen. De vrijwilliger vraagt de ouder om zelf met het kind activiteiten te doen en/of te zorgen voor taalaanbod thuis, zoals boeken.
	De ouder/opvoeder stimuleert de taalontwikkeling van het kind in de taal die de ouder/opvoeder het best beheerst.	Bij meertalige gezinnen verdiept de vrijwilliger zich in de verschillende talen of dialecten en hun rol in het gezin. Thuis talen worden betrokken bij de taalactiviteiten. De vrijwilliger introduceert anderstalig en meertalig aanbod en zet deze in tijdens de sessies. De vrijwilliger adviseert ouders om veel in hun moedertaal te spreken en bijvoorbeeld voor te lezen.
Kinderen groeien op in een taalarme omgeving	De taalomgeving is verrijkt.	De vrijwilliger brengt de taalomgeving in kaart en versterkt wat aanwezig is. Daarnaast brengt de vrijwilliger nieuw talig aanbod in huis, zoals kinderboeken, taalspelletjes en digitaal aanbod.
Kinderen hebben steeds minder plezier in lezen.	Het (voor)leesplezier is vergroot.	De vrijwilliger sluit aan bij het niveau en de interesses van het kind. Hij/zij focust niet op technische taalvaardigheden, maar op plezier. De vrijwilliger laat het kind kennismaken met heel verschillend aanbod en

		verschillende manieren waarop je met taal bezig kunt zijn, zodat een kind kan ontdekken wat hij/zij leuk vindt.
Kinderen hebben onvoldoende geloof in eigen kunnen.	Het zelfvertrouwen en geloof in eigen kunnen (self-efficacy) is vergroot.	De vrijwilliger neemt de moeite om voor het kind te komen en laat het kind zo zien dat hij/zij en zijn/haar ontwikkeling belangrijk is. De vrijwilliger sluit aan bij het niveau en de talenten van het kind. De vrijwilliger laat kinderen succeservaringen opdoen en geeft positieve feedback.

Verantwoording

In de aanpak van de VoorleesExpress en de formulering van de subdoelen, wordt uitgegaan van een aantal elementen die effect moeten sorteren op de taalontwikkeling van kinderen en het verrijken van hun taalomgeving:

1. Het gezin centraal: taal begint thuis;
2. Huisbezoeken;
3. De kracht van voorlezen;
4. Taal breed aanbieden;
5. Inzetten op leesplezier en geloof in eigen kunnen;
6. Inzetten op het versterken van ouders;
7. Maatwerk;
8. De kracht van modellen;
9. Thuisstalen betrekken en benutten;
10. Het aantal hulpbronnen vergroten.

1. Het gezin centraal: taal begint thuis

De VoorleesExpress is een 'family literacy' programma. Family literacy-programma's zijn interventies die zich richten op de talige en geletterde ontwikkeling van kinderen door gebruik te maken van de relaties en activiteiten binnen het gezin (Hannon, 2003). De VoorleesExpress zet zich in om ervoor te zorgen dat kinderen thuis wél voldoende talige input krijgen. We zetten erop in om ouders actief te stimuleren, omdat ouders een grote invloed hebben en kunnen hebben, ook al zijn zij laaggeletterd, laagopgeleid of anderstalig. Onderzoek laat zien dat die ouderinvloeden niet uitsluitend genetisch zijn: met name voor vaardigheden zoals woordenschat is de stimulerende omgeving die ouders voor hun kind creëren minstens zo belangrijk (Petrill, 2009). De positieve bijdrage van de geletterde thuisomgeving lijkt voor een deel zelfs de ongunstige effecten van een laag opleidingsniveau of een migratieachtergrond te compenseren (Van Steensel, 2006). Als we er alleen voor kunnen zorgen dat kinderen opgroeien in een omgeving die talig is, en waar bijvoorbeeld veel boeken aanwezig zijn, dan heeft dat al een positieve invloed op hun onderwijs carrière (Evans et al., 2010).

De VoorleesExpress kiest binnen die thuisomgeving bewust voor een duidelijke focus op de taalontwikkeling van kinderen, terwijl andere programma's een meer holistische aanpak hebben; zij hebben bredere ontwikkelingsdoelen voor kinderen en bieden een breder aanbod aan activiteiten. Binnen de meta-analyse van Fikrat-Wevers et al. (2021)

hadden programma's die zich enkel richtten op de taalontwikkeling van kinderen – en nog specifiek op voorleesactiviteiten – het grootste effect op de taalontwikkeling van kinderen met een lage SES. Ook ander onderzoek liet grotere effecten zien van programma's die zich enkel op de taalontwikkeling richtten (Welsh et al., 2014). De focus op het gezin sluit aan bij het gegeven dat de leesontwikkeling op school zijn oorsprong vindt in de vroege geletterde ontwikkeling van kinderen - de zogenaamde 'ontluikende geletterdheid' - en dat bij die vroege ontwikkeling het gezin een cruciale rol speelt. Een reeks studies onderstreept het belang van een rijke geletterde thuisomgeving (Burgess, Hecht, & Lonigan, 2002; Sénéchal & LeFevre, 2014; Van Steensel, 2006).

2. Huisbezoeken

Uit de meta-analyse van Manz, Hughes, Barnabas, Barcaliello en Ginsburg-Block (2010) bleek dat family literacy-programma's die uitgaan van een 'home-based' benadering aanzienlijk grotere effecten sorteren dan programma's waarin (een deel van) de ouderondersteuning in een kindercentrum of school plaatsvindt. Hoewel deze meta-analyse zich niet uitsluitend op achterstandsgezinnen richtte, suggereren de onderzoekers dat dit effect onder meer te maken heeft met het gegeven dat laagopgeleide ouders en migrantenouders een schoolse context als bedreigend kunnen ervaren. Ook maken huisbezoeken meer individuele ondersteuning mogelijk en dat zou juist voor laagopgeleide en migrantenouders gunstig kunnen zijn (Broens & Van Steensel, 2019).

3. De kracht van voorlezen

Onderzoek laat zien dat voorlezen bijdraagt aan belangrijke aspecten van de ontluikende geletterdheid. Naarmate kinderen vaker worden voorgelezen, ontwikkelen ze betere 'betekenisgerelateerde vaardigheden', zoals een grotere woordenschat en een beter verhaalbegrip (Burgess, Hecht & Lonigan, 2002; Bus, Van IJzendoorn & Pellegrini, 1995; Mol, Bus, De Jong & Smeets, 2008; Scarborough & Dobrich, 1994; Sénéchal & LeFevre, 2002, 2014; Sénéchal, LeFevre, Thomas & Daley, 1998; Sénéchal, Pagan, Lever & Ouellette, 2008). Juist die vaardigheden zijn van groot belang voor de latere leesontwikkeling (Perfetti, Landi & Oakhill, 2005). Studies van Sénéchal en LeFevre (2002) en Sénéchal (2006) laten dan ook zien dat voorlezen in de periode voor de start van het formele leesonderwijs via de bevordering van betekenisgerelateerde vaardigheden bijdraagt aan de latere vaardigheid in het begrijpend lezen. Daarbij is het belangrijk dat het voorlezen interactief gebeurt. Vrijwilligers van de VoorleesExpress krijgen het advies om interactief voor te lezen. Vrijwilligers die de interactie zoeken met het kind, geven de taal- en leesvaardigheid een extra impuls. Kinderen die vragen krijgen over afbeeldingen, karakters en gebeurtenissen in het verhaal, boeken blijken een meta-analyse van 38 studies meer vooruitgang op hun woordenschat dan kleuters die zonder interactie worden voorgelezen (Flack, Field & Horst, 2018). De kracht van de VoorleesExpress is dat vrijwilligers allemaal erg enthousiast zijn over (voor)lezen, dit dus graag doen en dit enthousiasme makkelijk overdragen. Toch stimuleert de VoorleesExpress vrijwilligers om niet alleen voor te lezen, maar ook andere taalactiviteiten in het gezin in te zetten, omdat uit onderzoek én de praktijk blijkt dat praat- en speelactiviteiten het meest effectief zijn voor het promoten van de mondelinge taalontwikkeling van kinderen van laagopgeleide ouders (Van der Pluijm, 2019). Zeker als het doel is dat ouders de activiteit ook zelf met hun kind gaan uitvoeren. Voorlezen door ouders met een lage opleiding en weinig voorkennis kan minder taalstimulerend en minder plezierig zijn dan het praten over zaken waarover zij wel kennis hebben (Boyce et al., 2010; Reese et al., 2010).

4. Taal breed aanbieden

Hoe rijker de gebruikte taal, hoe meer de mondelinge taal van kinderen zal profiteren van deze gesprekken. Het vermijden van gedrukte tekst ('prints') kan belangrijk zijn, omdat ouders met een lagere opleiding geletterde activiteiten, zoals het samen lezen van boeken, moeilijker kunnen vinden en daarom zijn spreekactiviteiten gedrukte tekst toegankelijker (Boyce et al., 2010; Reese et al., 2010).

De vrijwilligers gaan dus met kind en ouder vooral op zoek naar talige interactie. Door interactief voorlezen, maar ook door het voeren van gesprekken, het doen van (taal)spelletjes, en het inzetten van praatplaten (De La Rie, Van Steensel, Van Gelderen & Severiens, 2018), woordloze prentenboeken (Lysaker & Miller, 2013), zoekboeken, digitale prentenboeken (Takacs et al., 2015) en websites en apps (Stichting Lezen, 2017). Dit blijken allemaal effectieve middelen om de taalontwikkeling van kinderen te stimuleren.

Bij het zoeken naar geschikte activiteiten met ouders heeft de VoorleesExpress zich laten inspireren door het ORIM-model, ontwikkeld door Nutbrown, Hannon & Morgan (2005). Het model gaat uit van een brede blik op geletterdheid. Deze brede blik is allereerst gebaseerd op het uitgangspunt dat vier componenten (boeken en voorlezen, gesproken taal, letters en symbolen en schrijven oefenen) bijdragen aan de geletterde ontwikkeling van kinderen. Bovendien gaat het model uit van verschillende rollen die ouders kunnen hebben. Het laat zien dat niet alleen activiteiten met interactie invloed hebben, maar dat ouders ook verschil kunnen maken door 'kansen te bieden' (zorgen dat de thuisomgeving talig is), door talig gedrag te 'modelen' en door een kind te bevestigen (interesse tonen en complimenten geven bijvoorbeeld). Niet alleen biedt deze brede blik de mogelijkheid aan te sluiten bij activiteiten die al tussen ouders en kinderen plaatsvinden en hierop voort te bouwen. Dat betekent bijvoorbeeld ook dat ouders die niet (goed) kunnen lezen ook op andere manieren de geletterde ontwikkeling van hun kind kunnen ondersteunen (Hannon, 1995; Nutbrown, Hannon & Morgan, 2005).

Uit onderzoek blijkt dus dat het vooral belangrijk is dat de activiteiten van interventies dienen aan te sluiten op de individuele situatie van het kind en het gezin door middel van cultureel responsief materiaal en het voortbouwen op wat de ouders al doen in de dagelijkse praktijk (Kurvers & Van Steensel, 2022; Wevers & Van Steensel, 2017).

5. Inzetten op leesplezier en geloof in eigen kunnen

Een subdoel van de VoorleesExpress is het plezier van kinderen in (voor)lezen vergroten, vanwege de link tussen het plezier in lezen van een kind en de ontwikkeling van leesvaardigheden (Petscher, 2009). Kinderen die zich bevinden in een omgeving waar lezen en taalactiviteiten worden gestimuleerd op een aantrekkelijke manier hebben een grotere kans om dit leuk en interessant te vinden (Baroody & Diamond, 2014). Of een kind het leuk vindt om voorgelezen te worden of zelf te lezen, is mede afhankelijk van zijn vroege ervaringen met boeken. Voor kinderen met weinig voorleeservaring thuis is het belangrijk dat zij ontdekken dat lezen leuk is. De interesse die kinderen hebben voor voorlezen en prentenboeken komt voort uit de interacties tussen volwassene en kind. Wanneer zij plezier krijgen in het voorlezen, ontwikkelen zij een positieve leeshouding en een sterke leesmotivatie.

Om leesmotivatie te vergroten gaan we, zoals eerder toegelicht, uit van de zelfdeterminatietheorie die is ontwikkeld door Ryan en Deci (2000). Volgens dit model is de kans op intrinsieke motivatie het grootst wanneer aan drie 'psychologische

basisbehoeften' wordt voldaan: de behoefte aan autonomie, gevoel van competentie en verbondenheid (Ryan & Deci, 2000). De vrijwilliger biedt autonomie door een kind zelf te laten kiezen wat hij of zij wil doen en op zoek te gaan naar aanbod en activiteiten die het kind aanspreken. De vrijwilliger stimuleert een gevoel van verbondenheid door van de sessies een gezellig en knus moment te maken wat zorgt voor verbinding met de vrijwilliger, maar vooral ook binnen het gezin.

Zoals eerder aangegeven is het een uitdaging om kinderen een gevoel van competentie te geven, ook wel 'self-efficacy'. Dit geloof in eigen kunnen neemt toe door aan te sluiten bij het niveau van het kind, zodat het kind succeservaringen kan ervaren, maar ook door een kind te laten zien dat je gelooft dat het kind succes kan hebben (Van Steensel, 2021). Hoe vaker kinderen positieve leeservaringen opdoen waarbij aan hun behoefte van competentie wordt voldaan, hoe groter de kans dan ook is dat zij (op termijn) intrinsiek gemotiveerd zullen raken om te lezen (Stichting Lezen, 2021). Binnen de VoorleesExpress staat het voorleesplezier voorop; het is geen schoolse verplichting, maar een fijn, gezellig ritueel. Daarbij sluit de vrijwilliger aan op het niveau en de interesses van het kind.

6. Inzetten op het versterken van ouders

Uit onderzoek naar de effectiviteit van de VoorleesExpress kwam bij de retentiemeting naar voren dat het positieve effect uitdooft als de interventie is afgelopen. Dit suggereert dat de overdracht van het voorlezen door de vrijwilliger aan de ouder kan worden verbeterd (Broens & Van Steensel, 2019). Om dit te verbeteren heeft Stichting VoorleesExpress, op basis van de nieuwste wetenschappelijke inzichten zich vooral gericht op het aansluiten bij de leefwereld, behoefte en interesse van ouders. Uit de literatuur blijkt dat we om ouders te motiveren om zelf de taalontwikkeling van hun kind te stimuleren, ook kunnen uitgaan van het eerdergenoemde zelfdeterminatiemodel. Ook zij moeten autonomie ervaren en zich verbonden en competent voelen. Voor het ervaren van autonomie is het belangrijk dat de vrijwilliger zich verdiept in de behoeften en interesses van ouders en hierbij aansluit. Een gepersonaliseerde aanpak draagt eraan bij dat laaggeletterde ouders meer inzicht krijgen in het doel van de activiteiten en dat ze zich meer eigenaar voelen van een programma (Kurvers & Van Steensel, 2022).

Verbondenheid kunnen ouders ervaren als ze zien dat het doen van taalactiviteiten met hun kind een positief en gezellig moment met hun kind oplevert wat de band versterkt. Doordat de vrijwilliger de ouder zoveel mogelijk betreft bij de sessies voelt de ouder zich welkom en gezien en kan er een band ontstaan met de vrijwilliger. In de praktijk blijkt het moeilijk om ouders te laten geloven in hun eigen kunnen. Laaggeletterde ouders voelen zich vaak niet geëquipeerd om een betekenisvolle rol te spelen in de geletterde ontwikkeling van hun kind. Ze hebben waarschijnlijk ook weinig ervaring met het type activiteiten dat wordt gepropageerd in gezinsprogramma's (Notten & De Wijs, 2017; Van der Pluijm et al., 2019; Wasik & Sparling, 2012).

Self-efficacy van de ouders, dat wil zeggen de mate waarin ouders geloven dat zij de taalontwikkeling van hun kind succesvol kunnen bevorderen, speelt een belangrijke rol in ouderbetrokkenheid. Activiteiten die bekend zijn voor de ouders vergroten hun self-efficacy. Dit is belangrijk omdat ouders met meer self-efficacy geneigd zijn om door te blijven gaan met het uitvoeren van (nieuwe) activiteiten, ondanks dat ze dit lastig vinden (Bandura, 1977; Jones & Prinz, 2005). De vrijwilligers worden daarom gestimuleerd om zoveel mogelijk aan te sluiten bij de bestaande gezinssituaties en routines binnen het gezin. Hierdoor voelen ze zich beter in staat om de taalontwikkeling van hun kinderen te

bevorderen en dat zorgt ervoor dat ouders meer geneigd zijn om activiteiten vanuit een taalontwikkelingsprogramma uit te voeren (Groff & De Wit, 2022).

7. Maatwerk leveren: aansluiten bij het gezin

Waar eerder bij de VoorleesExpress sprake was van het streven om 'het voorleesritueel over te dragen aan ouders', worden vrijwilligers nu veel meer gestimuleerd om creatief aan te sluiten bij dat wat ouders te bieden hebben en wat aanwezig is in het gezin. Dat sluit aan bij een omslag die heeft plaatsgevonden in de literatuur in de achterliggende gedachte achter gezinsgerichte programma's: van deficit-denken, waarbij de focus ligt op deficiënties en (taal)problemen binnen laagopgeleide gezinnen, naar een beeld van ouders als waardevolle samenwerkingspartners en bronnen van ervaringskennis. Ouders spelen dus een belangrijke rol in het stimuleren van de taalontwikkeling van kinderen en wanneer zij op de juiste manier worden betrokken bij taalontwikkelingsprogramma's, kunnen zij een substantiële bijdrage leveren. In deze context krijgt de vrijwilliger van de VoorleesExpress veel ruimte om het aanbod aan te passen aan de bestaande gezinssituatie, kennisbronnen en routines binnen het gezin. Door deze als basis te nemen, in plaats van ze te vervangen door gezinsvreemde activiteiten, wordt de waardevolle inbreng van ouders (h)erkend. De aanname is dus dat als de taalactiviteiten die vrijwilligers met het kind doen, passen bij wat er al gebeurt in een gezin, dan is de drempel voor ouders om deze activiteiten te blijven doen lager. De ouderbetrokkenheid neemt dan toe (Groff & De Wit, 2022; Van der Pluijm et al., 2019).

Uit onderzoek blijkt ook dat programma's idealiter aansluiten bij de opvattingen van ouders over (het ondersteunen van) de taalontwikkeling van kinderen en welke rol ouders daarin kunnen spelen (Krijnen, Van Steensel, Meeuwisse & Severiens, 2020). Als gezinnen verschillen in culturele achtergrond, is het belangrijk dat taalontwikkelingsprogramma's aangepast worden aan individuele gezinnen. Cultuur is van invloed op de manier waarop men denkt over taal en de manier waarop men taal gebruikt met kinderen. Hierdoor is cultuur ook van invloed op hoe taalactiviteiten die in taalontwikkelingsprogramma's worden ingezet door gezinnen worden geïmplementeerd (McElvany & Van Steensel, 2009). Samenvattend is het dus belangrijk dat de aanpak van de VoorleesExpress flexibel is en kan worden aangepast aan de context van een gezin.

8. De kracht van modellen

Een ander potentieel gunstig kenmerk van de VoorleesExpress is dat vrijwilligers fungeren als model. Idealiter zijn ouders aanwezig bij de sessies van vrijwilliger en kind en leren ze van het voorbeeldgedrag van de vrijwilliger. Verschillende succesvolle family literacy-programma's maken gebruik van zo'n modeling-benadering (Wevers & Van Steensel, 2017). Bij modeling worden stimulerende interacties als het ware 'voorgespeeld'. De gedachte achter de inzet van modeling is dat ouders leren van voorbeeldgedrag, bijvoorbeeld doordat ze de trainer een activiteit voor zien doen of doordat ze filmpjes bekijken van stimulerende ouder-kindinteracties. Modeling blijkt een doeltreffende techniek te zijn om ouders opvoedstrategieën aan te leren (Breitenstein et al., 2014) en mogelijk geldt dit ook voor de interactiestrategieën die worden aangeleerd in ouder-kindprogramma's. Zowel modeling als begeleide oefening lijken bovendien goed toepasbaar voor ouders met beperkte geletterde vaardigheden, omdat er vooral sprake is van mondelinge overdracht. We verwachten daarom dat programma's die gebruikmaken van modeling en/of begeleide oefening effectiever zullen zijn dan programma's waarin zulke strategieën niet worden ingezet (Van Steensel, Fikrat-Wevers, Bramer & Arends,

2019). Voor programma's die thuis plaatsvinden, geldt dat deze effectiever zijn wanneer kinderen ook aanwezig en betrokken zijn bij de huisbezoeken. Als kinderen aanwezig zijn, kan de professional gedrag met het kind voordoen en ouders kunnen ook direct met hun eigen kind oefenen. Deze manier van leren door ervaren is mogelijk een goede manier om laagopgeleide ouders nieuwe vaardigheden aan te leren. Bovendien kan dit de stap om nieuwe vaardigheden vaker in te zetten verkleinen (Van der Pluijm et al., 2019).

9. Thuis talen betrekken en benutten

Kinderen met een goede ontwikkeling in hun moedertaal kunnen ook goed worden in hun tweede taal (Cummins, 2018, 2019). De ontwikkeling van vaardigheden in de eerste taal (T1) kan juist een belangrijke rol spelen in succesvolle verwerving van de tweede taal T2 (Cummins, 1981; Goodrich & Lonigan, 2017; Roberts, 2008). Labels als 'taalachterstand' en 'laagtaalvaardige ouders' kunnen daarom problematisch zijn, omdat ze geen rekening houden met de waardevolle vaardigheden die er wel zijn. Taalontwikkelingsprogramma's die worden uitgevoerd in de eerste taal van ouders zijn relatief nieuw waardoor er niet veel onderzoek naar bestaat. Het onderzoek dat er is laat zien dat deze programma's effectief en veelbelovend zijn. In de meta-analyse van Fikrat-Wevers et al. (2021) was er één studie waarin materiaal in meerdere talen werd verstrekt en juist dit programma had een groot positief effect op de taalontwikkeling van kinderen. Een review van tweetalige gezinsgerichte taalontwikkelingsprogramma's liet ook positieve resultaten zien (Anderson et al., 2017). Bovendien zijn het aanbieden van programma's in de eerste taal van een gezin en het stimuleren van ouders om deze taal te gebruiken met hun kind ook manieren om de waarde van het sociaal kapitaal van ouders te erkennen (Bourdieu, 1986). Voor NT2-ouders geldt dat zij het meest gestimuleerd worden om hun moedertaal met hun kind te (blijven) spreken bij de uitvoering van talige activiteiten (Groff & De Wit, 2022).

10. Netwerk en aantal hulpbronnen van gezin vergroten

Juist personen in een kwetsbare positie missen veelal de vaardigheden, contacten met de juiste instanties of zijn wantrouwend ten aanzien van de overheid (Engbersen & Omlo, 2020; Kaasa & Parts, 2008). Dit benadrukt het belang van informele hulpbronnen en bruggenbouwers die wel over deze vaardigheden beschikken en dit in kunnen zetten ten gunste van een ander. Het contact met een persoon buiten de eigen directe leefomgeving met toegang tot andere kennis, kunde en netwerk leidt tot uitwisseling waar mensen in een kwetsbare positie baat bij kunnen hebben (Van Beek & Ham, 2007). We hebben het over informele hulpbronnen – ook wel aangeduid als gidsen – die toegang geven tot hulpmiddelen en mogelijkheden aan jongeren en gezinnen in minder kansrijke omgevingen (Lareau, 2015). Een gids kan toegang geven tot kennis, mensen en ervaringen waarmee iemand vanuit de eigen omgeving niet vanzelfsprekend in aanraking komt (Gelijkschap, 2020; Kwast, 2020; Notten, 2022; Veldboer et al., 2008). Bovendien doet een gids die zich gelijkwaardig opstelt, en de ander daadwerkelijk ziet en hoort, meer dan alleen bruggen slaan. Een gids kan ook zorgen voor meer zelfvertrouwen, eigenwaarde en geloof in eigen kunnen. Onderzoek naar gidsen laat zien dat zij in een kort tijdsbestek een positief keerpunt kunnen zijn in de levens van personen, door het verkrijgen van toegang tot kansen en mogelijkheden (Lareau, 2015; Notten, 2021; Pfeifer et al., 2021). Gidsen staan vaak aan de ene kant van een kloof en delen hun hulpbronnen met degene aan de andere kant van de kloof. De gids bouwt een brug door toegang tot kennis, ervaring en sociale netwerken te delen die de ander niet kent vanuit zijn omgeving (Notten, 2023).

11. Verbinding ouders en (voor)school

Ouders die thuis actief betrokken zijn bij het leren van hun kind leveren een belangrijke bijdrage

aan hun ontwikkeling (Willemen & Illiás, 2019). Als ouders laaggeletterd zijn, dan is extra ondersteuning van deze kinderen en hun ouders door school van groot belang. Veel van deze ouders zijn niet bekend met het belang van hun taalstimulerende rol of weten niet wat stimulerend werkt. Leerkrachten vinden de samenwerking met deze ouders soms lastig (Van der Pluijm, 2014). Juist voor deze kinderen is de samenwerking zo belangrijk.

Er is steeds meer aandacht voor het belang van het samenwerken van scholen met de omgeving om het welbevinden van het kind te verbeteren. Veel onderzoek wijst uit dat een krachtige combinatie van individuele en gemeenschapsinitiatieven waarbij er een samenwerking is tussen school, thuis en de wijk, een positieve invloed heeft op het welzijn van kinderen en jongeren (Deighton, Lereya & Wolpert, 2021).

Hiermee kan het onderwijs ook beter aansluiten bij het kind en kunnen kinderen optimaal begeleid worden in hun ontwikkeling. De initiatieven kunnen gericht zijn op een combinatie van het ondersteunen van positief ouderschap, het vergroten van de schoolbetrokkenheid van zowel jongeren als hun ouders, en het versterken van de sociale en emotionele vaardigheden van het kind (De Haan & Dibi, 2022).

4. Onderzoek

4.1 Onderzoek naar de uitvoering

Onderzoek 1

a) Stichting VoorleesExpress, januari 2024, uit MijnVoorleesExpress
[Jaarrapport 2023 VoorleesExpress Landelijke data](#)

b) Om de kwaliteit en impact te meten maakt Stichting VoorleesExpress jaarlijks een rapport waarin inzichtelijk gemaakt wordt in hoeverre kwaliteitscriteria en subdoelen behaald worden. Het rapport wordt gegenereerd uit data uit MijnVoorleesExpress. Het gaat om data die processen analyseert, maar ook antwoorden op vragen die uitgestuurd zijn naar vrijwilligers en toeliders. Al deze data wordt jaarlijks in januari van het voorgaande kalenderjaar verzameld en zowel op landelijk als lokaal niveau inzichtelijk gemaakt (voor lokale uitvoerders te downloaden via MijnVoorleesExpress). Zo heeft iedere locatie inzicht in lokale data om op te sturen en te gebruiken voor verantwoording, maar kunnen we ook de landelijke trends en resultaten bestuderen en bepalen of locaties afwijkingen vertonen van het landelijke beeld.

c) Inzicht in bereikte doelgroep in 2023

4900 bereikte gezinnen (minimaal 1 sessie geëvalueerd door de vrijwilliger)
98% van de gezinnen had beschikking over digitale middelen waarmee ze op internet kunnen. 93% van de kinderen die we bereikten groeit meertalig op. Bij 60% van de gezinnen hadden we alleen contact met de moeder.
Aantal bereikte kinderen 7251
Gemiddelde leeftijd 5 jaar

Kwaliteit van uitvoering

Het aantal bereikte gezinnen is 19% gegroeid ten opzichte van 2022 4.394 trajecten zijn volledig afgerond
Aantal trajecten dat voortijdig stopt is 13%
Gemiddelde wachttijd gezinnen 57 dagen
Gemiddelde wachttijd vrijwilligers 57 dagen
30 procent van de vrijwilligers doet meerdere trajecten
87% van de ouders waren vooraf goed op de hoogte (volgens vrijwilligers)
92% van de gezinnen behoren tot de doelgroep (volgens vrijwilligers)

Tevredenheid gemeten met NPS score

(percentage bevroegden dat VoorleesExpress beoordeeld met rapportcijfer 9 of 10 minus het percentage bevroegden dat de VoorleesExpress een lager cijfer geeft dan een 7)

NPS-score vrijwilligers - tevredenheid	29
NPS-score toeliders - tevredenheid	55

Impact

Jaarlijks worden via MijnVoorleesExpress vrijwilligers en toeliders bevroegd op

het effect dat zij zien van de VoorleesExpress. Ze worden onder andere bevroegd op het behalen van de geformuleerde subdoelen.

Het (voor)leesplezier is vergroot

Van bijna 900 professionals rondom het kind gaf 82% aan dat het kind meer plezier in het (voor) lezen heeft gekregen.

Het zelfvertrouwen en geloof in eigen kunnen (self-efficacy) is vergroot

Van bijna 900 professionals rondom het kind gaf 76% aan dat het kind meer zelfvertrouwen heeft gekregen.

75% van hen gaf aan dat het kind meer is gaan praten.

De ouder/opvoeder biedt een rijkere taalomgeving

Van ruim 3200 vrijwilligers die hun traject evalueerden gaf 40% aan dat de ouders naar verwachting zelf actief de taal van hun kind zullen blijven stimuleren na deelname aan de VoorleesExpress.

Het netwerk en het aantal hulpbronnen van het gezin is vergroot

Van ruim 3200 vrijwilligers die hun traject evalueerden gaf 22% aan dat ze ouders hebben doorverwezen naar ander aanbod, omdat ze aangaven daar behoefte aan te hebben.

Conclusies

De meeste uitkomsten zijn in lijn met bevindingen van voorgaande jaren. De tevredenheid is hoog. Al is de tevredenheid van de toeleider veel hoger dan die van de vrijwilliger. Dit kan verklaard worden doordat de vrijwilliger zelf veel voor elkaar moet krijgen in een weerbarstige praktijk en de toeleider de interventie 'cadeau' krijgt. De VoorleesExpress heeft in 2023 bijna 20 procent meer gezinnen bereikt dan in 2022. Dit waren bijna allemaal NT2 gezinnen. Er is meer inzet nodig om NT1 gezinnen te bereiken. Na inspanning van Stichting VoorleesExpress en lokale uitvoerders is de wachttijd voor zowel vrijwilligers als gezinnen afgenomen in vergelijking met voorgaande jaren.

Opvolging

Jaarlijks is dit rapport een toets of de aanpak goed wordt uitgevoerd en voldoende bijdraagt aan de geformuleerde doelen. Dit rapport geeft geen aanleiding tot zorgen hierover. Naar aanleiding van het rapport wordt in 2024 met uitvoerende organisaties onderzocht of er best-practices zijn voor het bereiken van NT1 gezinnen en of er experimenten uitgevoerd kunnen worden om de communicatie in de werving te verbeteren. Daarnaast zal in 2024 het rapport aangepast worden omdat er behoefte is aan meer inzichten. Het blijkt ingewikkeld om de prijs per gezin per locatie goed in beeld te krijgen. Omdat projectleiders onvoldoende zicht hebben in de financiën en de VoorleesExpress heel verschillend wordt gefinancierd. Soms is er sprake van een projectbegroting, soms worden overheadkosten meegerekend en soms niet, soms worden de kosten voor de VoorleesExpress meegenomen in een veel grotere aanvraag die meerdere programma's behelst en kunnen de kosten moeilijk uit elkaar getrokken worden. Om toch meer zicht te krijgen op de investering per gezin zal het aantal betaalde uren per gezin in de toekomst als factor meegenomen worden.

Onderzoek 2

a) **Rivka van Dijk – Master Onderwijswetenschappen-Erasmus Universiteit - 2022**
Stageonderzoek onder begeleiding van Roel van Steensel
Evaluatie uitvoering VoorleesExpress tijdens Covid pandemie

b) In het voorjaar van 2021 is dit onderzoek gedaan naar de uitvoering van de VoorleesExpress tijdens de coronacrisis. Om erachter op welke manier de implementatie van de VoorleesExpress tijdens deze periode door vrijwilligers was aangepast en welke consequenties dit had, werden 12 diepte-interviews met vrijwilligers gehouden en hebben meer dan 300 vrijwilligers een vragenlijst ingevuld.

c) Conclusies:

- Online sessies duren korter en vinden sneller na elkaar plaats.
- Voor goede online sessies moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan (bijv. geen technische problemen, gemotiveerde vrijwilliger en goede afspraken met ouders).
- Ouders betrekken bij online sessies is moeilijker dan bij fysieke sessies.
- Fysiek contact blijft onvervangbaar.
- Digitaal aanbod is een verrijking.
- Digitaal en online werken vraagt om begeleiding gezinnen én instructie vrijwilligers.
- Communicatie met ouders via bijv. Whatsapp werkt heel goed.
- Digitale vaardigheden bij vrijwilligers zijn essentieel.

Opgvolging

Ook na de coronacrisis geeft Stichting VoorleesExpress vrijwilligers de optie om sessies, wanneer het niet thuis kan, online plaats te laten vinden. Hiervoor vinden vrijwilligers tips in de VoorleesExpress app. Digitale vaardigheden zijn toegevoegd aan het profiel van vrijwilligers. In de VoorleesExpress app is een functie toegevoegd waarbij vrijwilligers gemakkelijk tips en links naar ouders kunnen sturen via WhatsApp.

Onderzoek 3

a) **Stichting VoorleesExpress, mei 2023,**
Onderzoek naar gebruik en ervaringen met VoorleesExpress app

b) In 2021 voerde Stichting VoorleesExpress een app in voor alle vrijwilligers. Eerder konden zij inloggen op een website. De ontwikkeling en implementatie van de app was een groot en intensief project en de app werd niet door iedereen goed ontvangen. Nadat de app door iedereen in gebruik was genomen en de bugs waren opgelost, was het tijd om vrijwilligers te bevragen op hun ervaringen. Alle actieve vrijwilligers is per mail een enquête verstuurd over gebruik en mening over de app.

c) In mei 2023 bevroegen we vrijwilligers via een online enquête naar hun mening over de app. Ruim 1000 vrijwilligers hebben de enquête ingevuld. Wat hebben we

zoal geleerd? Van alle vrijwilligers gebruikt 96% de app. Van alle vrijwilligers vindt 10% het niet handig dat we met een app werken. 20% is neutraal en 70% vindt het juist handig. 91% van de gebruikers heeft alle sessies in de app geëvalueerd. Van de vrijwilligers die gedurende het traject stoppen met evalueren doet meer dan driekwart dit omdat ze het vergeten zijn of niet goed snappen waarom het nodig is. 1% lukte het niet om technische redenen. Van alle ondervraagde vrijwilligers ziet 70% het belang van evalueren in de app. Hoofdrede om dit te doen blijkt om ervoor te zorgen dat de projectleider overzicht houdt. Opvallend is dat vrijwilligers die al voor de introductie van de app actief waren negatiever zijn over de app dan nieuwe vrijwilligers.

Opgvolging:

De inzichten uit dit onderzoek gaven de bevestiging dat het werken met de app dé manier is om te zorgen dat alle vrijwilligers de juiste kennis en tips tot zich kunnen nemen en om inzicht te krijgen in de voortgang en verloop van het traject. Het deel van de vrijwilligers dat er niet mee kan of wil werken is erg klein. Bij vrijwilligers die niet met de app willen werken, valt nog winst te behalen door ze vanaf de start mee te nemen in het belang van de app en de evaluaties. Concreet heeft Stichting VoorleesExpress naar aanleiding van het onderzoek de volgende stappen ondernomen:

- De communicatie over de app en het doel ervan, is uitgebreid.
- Vrijwilligers die de app een tijdje niet gebruiken ontvangen nu een automatische herinnering.
- De mogelijkheid om de inhoud van de app ook via een website in te zien, en dus te kunnen lezen met een groter scherm, is uitgebreid onderzocht, maar bleek helaas niet betaalbaar.

Onderzoek 4

a) Bob de Voogd, Geef een stem aan ouders, 2023

Onderzoeksstage voor de Master Onderwijswetenschappen aan de EUR. begeleid door Dr. Kim van Broekhoven. Professor

Onderwijswetenschappen aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Stageonderzoek Master Onderwijs Wetenschappen, Erasmus Universiteit.

- b) Een onderzoek in de literatuur en de praktijk (interviews met andere interventies, projectleiders, vrijwilligers en ouders) met als doel aanbevelingen te formuleren voor het ophalen van feedback van ouders die meedoen aan de VoorleesExpress.
- c) De belangrijkste aanbevelingen op een rij:
- Omdat het voor de VoorleesExpress zo belangrijk is of ouders zelf iets hebben geleerd door de VoorleesExpress en dat geleerde ook kunnen toepassen, kun je hier het beste de nadruk op leggen. Vragen naar tevredenheid over de vrijwilliger en het traject zijn minder relevant en leveren meestal heel sociaal wenselijke antwoorden op.
 - Je kunt het beste vanaf de aanmelding met ouders in gesprek gaan over bepaalde thema's en vragen en deze steeds terug laten komen. Zodat ze tijd hebben om te ervaren wat je bedoelt met bepaalde begrippen en je vanaf de

start met elkaar kunt checken of je het over hetzelfde hebt en dezelfde verwachtingen hebt.

- Bouw in het traject vanaf aanmelding tot afronding momenten in waarop toeleider en vrijwilliger met ouders in gesprek gaan over wat ze willen leren en hoe ze het traject ervaren. In het aanmeldformulier, in de app en misschien fysiek met praatplaten. Bied de vrijwilliger concrete suggesties voor het gesprek.
- Houd er rekening mee dat veel ouders het Nederlands niet goed beheersen. Geef vrijwilligers de ruimte om zelf aan te sluiten bij het taalniveau van ouders. En geef ze de mogelijkheid om een tolk of vertaalapp in te zetten.

Opvolging

De aanbevelingen sloten goed aan bij de ervaringen in de praktijk, maar leenden zich nog niet tot een concrete aanpassing van de methodiek. Het voeren van gesprekken met ouders over verwachtingen is complex en kan moeilijk gestandaardiseerd worden. Ook is er de vraag in hoeverre toeleiders hierin een grotere rol kunnen spelen. Het uitwerken, uittesten en implementeren van (een deel) van de aanbevelingen vraagt dus om meer tijd en onderzoek. In 2024/2025 wordt hier vervolg aan gegeven met een subsidie vanuit het ministerie van OCW.

4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten

Onderzoek 1

- Het onderzoek is in Nederland uitgevoerd. ja
 - Het onderzoek betreft de hier beschreven, Nederlandse interventie (en niet een andere, soortgelijke interventie of een buitenlandse versie of variant). ja
 - Het onderzoek is uitgevoerd in de praktijk. ja
 - Er is een voormeting. nee
 - Er is een nameting. nee
 - Er is een follow-up meting van minimaal 6 maanden na het einde van de interventie. nee
- a) Prof. dr. Roel van Steensel, Romina de Lima, MSc., dr. Bjorn de Koning en prof. dr. Lidia Arends - Erasmus Universiteit -2021
[Online ondersteuning van de taalomgeving thuis met behulp van digitale prentenboeken voor kinderen in achterstandssituaties.](#)
- b) Tijdens de corona-pandemie kon de VoorleesExpress niet op de reguliere wijze worden uitgevoerd. Als onderdeel van de zoektocht naar alternatieve aanbiederwijzen heeft de Erasmus Universiteit samen met Stichting VoorleesExpress en Het Woeste Woud een pilot-onderzoek uitgevoerd naar online ondersteuning van gezinnen met behulp van digitale prentenboeken. Het onderzoek bestond uit een combinatie van observaties, interviews en een analyse van (online) gebruiksgegevens. Aan het onderzoek namen 18 vrijwilligers van de VoorleesExpress en 19 gezinnen deel. In de eerste plaats werd nagegaan of de vrijwilligers, door samen met kinderen en ouders online te kijken naar digitale

prentenboeken en over die prentenboeken te praten, ouders konden helpen om stimulerende interacties met hun kinderen aan te gaan. Vrijwilligers en ouders kregen hiertoe de beschikking over een aantal kwalitatief goede digitale prentenboeken ontwikkeld door Het Woeste Woud. Voor vrijwilligers is een instructievideo gemaakt. De vrijwilligers planden vier individuele online begeleidingssessies met de gezinnen via MS Teams of Zoom. Er werd gekeken in hoeverre ouders betrokken waren bij deze sessies en hoe de digitale prentenboeken gebruikt werden. Daarnaast werd nagegaan hoe vrijwilligers deze vorm van ondersteuning ervaren en of gezinnen de digitale prentenboeken ook buiten de context van de begeleidingssessies gebruikten.

- c) In verreweg de meeste sessies (bijna 90%) was een ouder aanwezig (meestal de moeder). Hoewel de vrijwilligers het meeste aan het woord waren, deden ouders over het algemeen actief mee: zij deden gemiddeld 30 uitingen per prentenboeksessie. Het merendeel van die uitingen bestond uit inhoudelijke bijdragen (vragen of opmerkingen over de inhoud van het prentenboek), feedback en erkenningen van de uitingen van het kind. In de tweede plaats werd nagegaan hoe vrijwilligers deze vorm van ondersteuning ervaren. Uit de interviews bleek dat het werken met digitale prentenboeken en online ondersteuning een goede aanvulling of alternatief, maar geen vervanging is voor fysiek voorlezen. Bij online ondersteuning is het wel van belang om vrijwilligers te ondersteunen bij de technische voorbereiding en dan met name bij het gebruik van de communicatieplatforms. In de derde plaats werd nagegaan of gezinnen de digitale prentenboeken ook buiten de context van de begeleidingssessies gebruikten. De online gebruiksgegevens lieten zien dat dit inderdaad gebeurde: 15 gezinnen deden dat wel, 4 niet. Gemiddeld werden de digitale prentenboeken buiten de begeleidingssessies op 5 verschillende dagen bekeken. Er was aanzienlijke variatie: het maximale aantal dagen waarop de prentenboeken werd bekeken, lag op 19. De helft van de gezinnen bleef ook na de laatste begeleidingssessie digitale prentenboeken bekijken.

Onderzoek 2

- Het onderzoek is in Nederland uitgevoerd. ja
 - Het onderzoek betreft de hier beschreven, Nederlandse interventie (en niet een andere, soortgelijke interventie of een buitenlandse versie of variant). ja
 - Het onderzoek is uitgevoerd in de praktijk. ja
 - Er is een voormeting. ja
 - Er is een nameting. ja
 - Er is een follow-up meting van minimaal 6 maanden na het einde van de interventie. ja
- a) ["Werkt de VoorleesExpress?"](#), Broens & van Steensel, Erasmus Universiteit, 2019, in opdracht van Kunst van Lezen.
- b) Om na te gaan wat het effect van de VoorleesExpress is op de taalvaardigheid van kinderen en de geletterde omgeving thuis, heeft de Erasmus Universiteit een effectstudie uitgevoerd. In deze studie wordt zowel naar korte-termijneffecten (direct nadat het VoorleesExpress-traject is afgerond) als naar eventuele positieve

ontwikkelingen op lange termijn (zo'n 20 weken na afloop van het programma) gekeken. 176 kinderen uit 149 gezinnen in zeven steden in Nederland, verdeeld over een wachtlijstcontrolegroep en een experimentele groep, deden mee aan dit onderzoek. De kinderen zaten in groep 1 t/m 5. 84% van de ouders van wie de gegevens bekend waren, zijn buiten Nederland geboren. 57% van deze ouders had hooguit een middelbareschooldiploma. Bij 83% van de gezinnen werd thuis behalve of in plaats van Nederlands één of meer andere talen gesproken.

Onderzoeksvragen:

1 | Heeft deelname aan de VoorleesExpress een positief korte termijn effect op de woordenschat en het verhaalbegrip van deelnemende kinderen, en blijft een eventuele vooruitgang op lange termijn behouden?

2 | Heeft deelname aan de VoorleesExpress een positief korte termijn effect op de bekendheid van kinderen met kinderboeken en op de geletterde thuisomgeving, en blijft een eventuele vooruitgang op lange termijn behouden?

c) Resultaten (korte termijn)

1 | Deelname aan de VoorleesExpress heeft een statistisch significant positief effect op het verhaalbegrip van kinderen (partial $\eta^2 = 0.05$). Dit effect is groter als er alleen wordt gekeken naar kinderen waarbij tenminste 15 keer is voorgelezen (middelgroot effect partial $\eta^2 = 0.08$).

2 | Als er bij kinderen tenminste 15 keer is voorgelezen, is er sprake van een klein positief significant effect op kaftherkenning (partial $\eta^2 = 0.03$) en een middelgroot significant positief effect op de intensiteit van voorlezen (partial $\eta^2 = 0.06$) door ouder en kind.

Resultaten retentiemeting (langere termijn)

1 | De stijgende lijn in het verhaalbegrip van kinderen die zich tijdens de interventieperiode voordeed, zwakt na afloop van de interventie af. Multilevel-regressieanalyses met meetmoment (voormeting, directe nameting, retentiemeting na 20 weken) als Niveau 1 en kind als Niveau 2, alleen uitgevoerd voor kinderen in de experimentele groep, lieten namelijk zowel een lineair als een kwadratisch effect van meetmoment zien. Dit effect was zowel zichtbaar voor de hele groep VoorleesExpresskinderen als voor de groep die ten minste 15 keer is voorgelezen.

2 | De vooruitgang in kaftherkenning en de intensiteit van voorlezen door ouder blijft behouden als de interventie is afgelopen. Multilevel-regressieanalyses met meetmoment als Niveau 1 en kind/ouder als Niveau 2, lieten hier alleen een lineair effect van meetmoment zien: er is dus sprake van groei in kaftherkenning en voorleesintensiteit binnen de experimentele groep en die stijgende lijn zet ook na de interventieperiode door.

Conclusie

De VoorleesExpress is tot op zekere hoogte effectief in het stimuleren van de taalontwikkeling. Het effect op verhaalbegrip laat zien dat de interventie bijdraagt aan de ontwikkeling van een belangrijke component van begrijpend lezen. Dat dit effect uitdooft als de interventie is afgelopen, suggereert dat de overdracht van het voorlezen door de vrijwilliger aan de ouder kan worden verbeterd. Er lijkt echter wel een blijvend positief effect te zijn op de ondersteuning die ouders geven aan de geletterde ontwikkeling van hun kind.

Onderzoek 3

- Het onderzoek is in Nederland uitgevoerd. ja
 - Het onderzoek betreft de hier beschreven, Nederlandse interventie (en niet een andere, soortgelijke interventie of een buitenlandse versie of variant). ja
 - Het onderzoek is uitgevoerd in de praktijk. ja
 - Er is een voormeting. ja
 - Er is een nameting. ja
 - Er is een follow-up meting van minimaal 6 maanden na het einde van de interventie. ja
- a) De Vries, M., Moeken, N., & Kuiken, F. (2015). Effect van de VoorleesExpress: een onderzoek naar de effecten van de VoorleesExpress op de taalontwikkeling, de taalomgeving en het leesplezier van drie-tot achtjarigen. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- b) Dit is een extern kwantitatief onderzoek naar de effecten van VoorleesExpress op de taalontwikkeling bij kinderen van 3 tot 8 jaar in Amsterdam, het effect op hun leesplezier, het effect op de taalomgeving thuis, er werd gekeken wat vrijwilligers leren van het voorleestraject en of ouders hun omgeving vertelden over het project. De experimentele groep bestond uit kinderen die meededen aan een VoorleesExpress traject en de controlegroep bestond uit kinderen van ouders die waren geworven in buurthuizen, op voorscholen, bij taalaanbieders en op basisscholen waar taal- en ouderbetrokkenheids cursussen werden gegeven. Bij de voormeting deden er 98 kinderen mee (N=65 experimentele groep en N=33 controle groep), bij de nameting 79 (N= 53 experimentele groep en N=26 controlegroep) en bij de retentiemeting waren dit er nog 61 (N=37 experimentele groep en N=24 controlegroep). Bij de voormeting deden er 78 ouders mee (N=50 experimentele groep en N=28 controle groep), bij de nameting 68 (N= 46 experimentele groep en N=22 controlegroep) en bij de retentiemeting waren dit er nog 51 (N=31 experimentele groep en N=20 controlegroep). Bij de voormeting deden er 50 vrijwilligers mee die allemaal behoorden tot de experimentele groep en bij de nameting waren dat er nog 47; bij dit element werd geen retentiemeting uitgevoerd. De instrumenten die zijn gebruikt zijn de passieve en actieve woordenschattoets van de TAK (Verhoeven & Vermeer, 2006).
- c) VoorleesExpress werd op de bedoelde manier uitgevoerd. De resultaten van dit onderzoek lieten een aantal dingen zien. De interventie heeft geen significant effect op passieve woordenschat bij alle drie de meetmomenten. De interventie heeft wel een significant effect op de actieve woordenschat van alleen de 6-8 jarigen bij de nameting ($d = .211$) maar bij de retentiemeting is dit effect niet meer significant. Er is echter wel een interactie-effect: wanneer ouders voorlezen doorzetten had de interventie wel een positief effect op de actieve woordenschat van kinderen. Uit de antwoorden van ouders en vrijwilligers over het voorleesplezier bleek geen significant effect op voorleesplezier van kinderen maar er was wel een significante toename van de frequentie waarmee de experimentele kinderen vroegen om voorgelezen te worden bij de nameting, maar dit effect verdween weer bij de retentiemeting. Dit is ook het geval bij het vaker vragen stellen tijdens het voorlezen door kinderen. Verder zijn er geen effecten gevonden

bij het voorleesgedrag van ouders. In de taalomgeving thuis werden er alleen verschillen gevonden voor het aantal bibliotheekbezoeken per maand en het gebruik van digitale prentenboeken. Dit laatste zette ook door bij de retentiemeting, maar de toename in het aantal bibliotheekbezoeken verschilde niet significant tussen de experimentele en controlegroep. Ten slotte gaf 81 procent van de vrijwilligers aan te denken dat zij de cultuur van hun voorleesgezin een beetje te hebben leren kennen, de mening over andere culturen veranderde niet veel en 36 % gaf aan liever meer tijd te hebben gehad (vaak voor meer begeleiding van ouders in overname van het voorleesritueel). 81 procent van de ouders gaf aan dat zij hun omgeving hadden verteld over de VoorleesExpress.

Onderzoek 4

- Het onderzoek is in Nederland uitgevoerd. ja
 - Het onderzoek betreft de hier beschreven, Nederlandse interventie (en niet een andere, soortgelijke interventie of een buitenlandse versie of variant). ja
 - Het onderzoek is uitgevoerd in de praktijk. ja
 - Er is een voormeting. nee
 - Er is een nameting. nee
 - Er is een follow-up meting van minimaal 6 maanden na het einde van de interventie. ja
- a) Van Doesburg, M (2014). VoorleesExpress vijf jaar later... (HBO afstudeeronderzoek).
- b) Dit is een extern kwalitatief onderzoek waarbij gebruik is gemaakt van half-gestructureerde interviews en verborgen observaties die vijf jaar na deelname werden afgenomen bij N=12 gezinnen die in 2009 en februari 2010 hebben voorgelezen bij VoorleesExpress Utrecht. Er werd gebruik gemaakt van een lijst met onderwerpen en vragen voor het interview en een checklist voor de observatie die tegelijkertijd plaatsvond. Deze gezinnen deden mee omdat zij het makkelijkst bereikbaar waren vanwege volledige aanwezige contactinformatie. Het doel van dit onderzoek is om feedback te genereren van gezinnen over VoorleesExpress Utrecht als organisatie, het project zelf en de informatie en herinneringen die nog bij hen is bijgebleven. Het interview is afgenomen in de vorm van een 'learner report' wat betekent dat het gaat om een open, persoonlijke rapportage van de ouders over de effecten die door de activiteit bereikt zijn (Migchelbrink, 2006).
- c) VoorleesExpress werd op de bedoelde manier uitgevoerd. De resultaten van dit onderzoek lieten een aantal dingen zien. Ten eerste waren de gezinnen positief over VoorleesExpress, de vrijwilliger en de boekjes en werd er vaak genoemd dat het kind zich VoorleesExpress nog herinnert. Ten tweede waren er bij de 91,7 procent van de kinderen (lees)boeken in huis, waren er talige activiteiten te zien in de omgeving en werd het kind bij 75 procent van de gezinnen betrokken bij talige activiteiten. Wel werd er door zeven gezinnen aangegeven dat zij nogmaals wilden deelnemen aan VoorleesExpress. Ook werd er genoemd dat er meer plezier in lezen en vooruitgang in lezen was bij kinderen net na het project. Alle gezinnen gaven ook aan bezig te zijn met stimulering van de Nederlandse taal maar er

werd maar bij vijf van de twaalf gezinnen voor of met de kinderen gelezen en er werd weinig aandacht besteed aan taalspelletjes en interactief lezen. Tenslotte was het bij vijf gezinnen zo dat er nog steeds een taalachterstand was bij de kinderen.

5. Samenvatting Werkzame elementen

Werkzame inhoudelijke elementen

- De vrijwilliger is gericht op het stimuleren van de taalontwikkeling van het kind en het creëren van een rijke taalomgeving.
- De vrijwilliger komt achter de voordeur en heeft heel goed zicht op de taalomgeving thuis.
- Deelname voor ouders is laagdrempelig.
- Het traject duurt 20 weken: vrijwilliger en gezin hebben de tijd om elkaar te leren kennen, relatie op te bouwen en nieuwe routines te creëren.
- Naast voorlezen, kan de vrijwilliger heel veel verschillende taalstimulerende activiteiten aanbieden.
- De vrijwilliger sluit daarbij aan op de gezinssituatie en talenten, behoeftes en interesses van kinderen en ouders.
- De vrijwilliger benut wat al in het gezin gebeurt en aanwezig is.
- Thuis talen of dialecten worden actief betrokken.
- De vrijwilliger en het gezin maken kennis met elkaars leef- en denkwereld.
- De vrijwilliger vergroot de hulpbronnen van het gezin.
- De vrijwilliger versterkt de verbinding met de (voor)school en bibliotheek.
- De vrijwilliger laat kind én ouders zien hoe leuk taal kan zijn.
- De vrijwilliger laat kind én ouders zien dat ze veel kunnen en te bieden hebben.

Werkzame praktische elementen

- De vrijwilliger bezoekt het gezin thuis.
- De kinderen die meedoen zijn jong en in een kritieke fase voor hun taalontwikkeling.
- De vrijwilliger heeft via de VoorleesExpress app toegang tot veel tips voor taalstimulerende activiteiten en bijpassende materialen en links.
- De vrijwilliger neemt wekelijks boeken en taalspelletjes mee en leent die eventueel uit aan gezin.
- Minimaal één ouder doet elke sessie actief mee.
- Een gezin mag één keer meedoen, dit vergroot de kans dat ouders zelf actief aan de slag gaan met taalstimulerende activiteiten.
- De vrijwilliger neemt het gezin gedurende het traject minimaal één keer mee naar de dichtstbijzijnde bibliotheek en maakt ze bekend met de mogelijkheden en faciliteiten die de bibliotheek biedt.
- Het gezin is aangemeld via een professionele toeleider. De toeleider informeert het gezin en zorgt ervoor dat zij goed weten wat de VoorleesExpress inhoudt en wat er van het gezin verwacht wordt.
- Er zijn sterke lokale netwerken tussen bibliotheek, welzijn en (voor)school.
- Er is aansluiting bij lokaal ander aanbod door in te zetten op doorverwijzing.
- Er is goed zicht op voortgang en tevredenheid door middel van MijnVoorleesExpress.
- Ouders kunnen via de VoorleesExpress makkelijk goede tips toegestuurd krijgen waarmee ze zelf de taalontwikkeling van hun kind kunnen stimuleren.
- Er is continue feedback op resultaten en implementatie door jaarlijkse rapporten.

6. Aangehaalde literatuur

- Algemene Rekenkamer (2016). *Aanpak van laaggeletterdheid*. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://www.rekenkamer.nl/archief/publicaties/rapporten/2016/04/20/aanpak-van-laaggeletterdheid>.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84, 191-215. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van [https://doi.org/10.1016/0146-6402\(78\)90002-4](https://doi.org/10.1016/0146-6402(78)90002-4).
- Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational Psychologist*, 28(2), 117-148. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van https://doi.org/10.1207/s15326985ep2802_3.
- Baroody, A. E. & Diamond, K. E. (2014). Associations among preschool children's classroom literacy environment, interest and engagement in literacy activities, and early reading skills. *Journal of Early Childhood Research*, 14(2), 146-162. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://doi.org/10.1177/1476718x14529280>.
- Broens, A. & Van Steensel, R. (2019). *Werkt de VoorleesExpress? Effecten op woordenschat, verhaalbegrip en de geletterde thuisomgeving*. Utrecht: Eburon.
- Brummelman, E. & Sedikides, C. (2023). Unequal selves in the classroom: Nature, origins, and consequences of socioeconomic disparities in children's self-views. *Developmental Psychology*, 59(11), 1962-1987. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://doi.org/10.1037/dev0001599>.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2022). *Integratie en samenleving 2022*. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://longreads.cbs.nl/integratie-en-samenleven-2022/>.
- De Haan, A. & Dibi, S. (2022). *Het belang van de context en omgeving van de school*. Onderwijskennis.nl (NRO). Geraadpleegd op 7 mei 2024, van www.onderwijskennis.nl/node/1885.
- Deighton, J., Lereya, S. T. & Wolpert, M. (2021). Enduring mental health in childhood and adolescence: Learning from the millennium cohort study. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 60(8), 1030-1039. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2020.11.012>.
- De La Rie, S., Van Steensel, R., Van Gelderen, A. J. S., & Severiens, S. (2018). The role of type of activity in parent-child interactions within a family literacy programme: Comparing prompting boards and shared reading. *Early Child Development and Care*, 188(8), 1076-1092. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://doi.org/10.1080/03004430.2016.1248957>.
- Dood, C., Gubbels, J. & Segers, P. C. J. (2020). *PISA-2018 De verdieping: Leesplezier, zelfbeeld bij het lezen, leesgedrag en leesvaardigheid en de relatie daartussen*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.
- Evans, M. D. R., Kelley, J., Sikora, J. & Treiman, D. J. (2010). Family scholarly culture and educational success: Books and schooling in 27 nations. *Research in Social Stratification and Mobility*, 28(2), 171-197. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2010.01.002>.

- Flack, Z. M., Field, A. P. & Horst, J. S. (2018). The effects of shared storybook reading on word learning: A meta-analysis. *Developmental Psychology*, 54(7), 1334–1346. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://doi.org/10.1037/dev0000512>.
- Groff, C. & De Wit, M. (2022). *Wat werkt in het betrekken van laagopgeleide NT1- en NT2-ouders bij de ontluikende geletterdheid van hun kinderen?* Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Hoff, S., Vrooman, C., Iedema, J., Boelhouwer, J. & Kullberg, J. (2021). *Verschil in Nederland 2014-2020*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Hustinx, P. W. J., Kuyper, H., Van der Werf, M. P. C. & Dijkstra, P. (2009). Achievement motivation revisited: New longitudinal data to demonstrate its predictive power. *Educational Psychology*, 29(5), 561–582. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://doi.org/10.1080/01443410903132128>.
- Inspectie van het Onderwijs (2023). *De staat van het onderwijs 2023*. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2023/05/10/rapport-de-staat-van-het-onderwijs-2023>.
- Kirschner, P. A., Claessens, L. & Raaijmakers, S. (2018). Geloof in eigen kunnen. In B. Ros (red.). *Op de schouders van reuzen* (pp. 54-57). Meppel: Drukkerij Ten Brink Uitgevers.
- Krijnen, E., Van Steensel, R., Meeuwisse, M. & Severiens, S. (2020). *Ouderbetrokkenheid in de voor- en vroegschoolse educatie: Omgang met diverse oudergroepen en bevordering van duurzaamheid*. NRO Eindverslag. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://www.nro.nl/sites/nro/files/media-files/eindverslag%20ouderbetrokkenheid%20in%20de%20voor-%20en%20vroegschoolse%20educatie.pdf>.
- Kurvers, J. & Van Steensel, R. (2022). Over de drempels van geletterdheid: Laaggeletterde ouders helpen hun jonge kind te ondersteunen. *Nederlandse Letterkunde*, 27(1), 8-24. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://doi.org/10.5117/NEDLET2022.1.002.KURV>.
- Lareau, A. (2011). *Unequal childhoods: Class, race, and family life* (2nd ed.). Berkeley: University of California Press. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <http://www.jstor.org/stable/10.1525/j.ctt1ppqj4>.
- Manz, P. H., Hughes, C., Barnabas, E., Bracaliello, C. & Ginsburg-Block, M. (2010). A descriptive review and meta-analysis of family-based emergent literacy interventions: To what extent is the research applicable to low-income, ethnic-minority or linguistically-diverse young children? *Early Childhood Research Quarterly*, 25(4), 409-431. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2010.03.002>.
- Meelissen, M. R. M., Maassen, N. A. M., Gubbels, J., Van Langen, A. M. L., Valk, J., Dood, C., Derks, I., In 't Zandt, M. & Wolbers, M. (2023). *Resultaten PISA-2022 in vogelvlucht*. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://doi.org/10.3990/1.9789036559461>.
- Notten, N. (2012). *Over ouders en leesopvoeding*. Delft: Eburon.
- Notten, N. (2023). Gidsen – Dat zijn we allemaal. *Journal of Social Intervention*, 32(2), 77–82. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://doi.org/10.54431/jsi.768>.

Notten, N. & De Wijs, F. (2017). *Een beeld van de laaggeletterde ouder: Een onderzoek naar achtergrondkenmerken, leesopvoeding en taalprestaties in laaggeletterde gezinnen*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Notten, N., Van Mourik, K., De Vries, S., Noordewier, Y. & De Haan, J. (2023). *Gidsen als bruggenbouwers en hulpbronnen: Kansen en de kracht van het informele*. Utrecht: Movisie.

Nutbrown, C., Hannon, P. & Morgan, A. (2005). *Early literacy work with families: Policy, practice and research*. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://doi.org/10.4135/9781446212042>.

OECD (2018). *Equity in education: Breaking down barriers to social mobility*. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://doi.org/10.1787/9789264073234-en>.

Petscher, Y. (2009). A meta-analysis of the relationship between student attitudes towards reading and achievement in reading. *Journal of Research in Reading*, 33(4), 335–355. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://doi.org/10.1111/j.1467-9817.2009.01418.x>.

Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78. Geraadpleegd op 7 mei, van <https://doi.org/10.1037/0003-066x.55.1.68>.

Scherrer, V. & Preckel, F. (2018). Development of motivational variables and self-esteem during the school career: A meta-analysis of longitudinal studies. *Review of Educational Research*, 89(2), 211–258. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://doi.org/10.3102/0034654318819127>.

Schmeets, H. & Cornips, L. (2021). *Talen en dialecten in Nederland*. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2021/talen-en-dialecten-in-nederland?onepage=true>.

Segers, E. & Van Steensel, R. (2021). *De nieuwe lezer: Lezen in het digitale tijdperk*. Utrecht: Eburon.

Stichting Lezen (2017). *Leesbevordering in gezinnen met weinig leescultuur. Over het hoe en waarom van het betrekken van laagopgeleide en laaggeletterde ouders bij de leesopvoeding*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Stichting Lezen (2021). *Leesmotivatie onder de loep: Inzichten uit wetenschappelijk onderzoek*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Swart, N. M., Gubbels, J., In 't Zandt, M., Wolbers, M. H. J. & Segers, E. (2023). *PIRLS-2021: Trends in leesprestaties, leesattitude en leesgedrag van tienjarigen uit Nederland*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

Teepe, R. (2018). *Enhancing preschooler's vocabulary through family literacy programs*. [Thesis, fully external, Radboud University Nijmegen].

Van der Pluijm, M. (2014). *Taal begint thuis: Ervaringen, inspiratie en tips voor samenwerking tussen scholen en ouders voor meer taalstimulering thuis*. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://www.hogeschoolrotterdam.nl/onderzoek/projecten-en-publicaties/pub/taal-begint-thuis/eed7ec80-54bf-4466-a9f6-e3f37ae36d44/>.

Van der Pluijm, M. (2020). *At home in language: Design and evaluation of a partnership program for teachers with lower-educated parents in support of their young children's language development*. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van

<https://www.hogeschoolrotterdam.nl/onderzoek/projecten-en-publicaties/pub/at-home-in-language-design-and-evaluation-of/0cd14615-e66f-443c-bcbe-833b269ed898/>.

Van der Pluijm, M. (2024). *Voor ieder kind een stevig taalhuis*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam Uitgeverij.

Van der Pluijm, M., Van Gelderen, A. & Kessels, J. (2019). Activities and strategies for low-educated parents to promote oral language development of their children. *School Community Journal* 29(1), 317-362. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1219806.pdf>.

Van Mourik, K., Noordewier, Y., Van den Berg, K., Ketel, J. & Panhuijzen, B. (2023). *Onderzoeksagenda 2023*. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://www.lezenenschrijven.nl/wat-doen-wij/oplossing-voor-je-vraagstuk/kennisblad-gezin-en-basisvaardigheden>.

Van Steensel, R. (2021). *Leesmotivatie en leesweerstand. Deel 1: theorieën over leesmotivatie*. In WODN Werkgroep Onderzoek Didactiek Nederlands (Ed.), *Handboek Didactiek Nederlands. Levende Talen*. Geraadpleegd op 7 mei 2024, van <https://didactieknederlands.nl/handboek/2021/10/leesmotivatie-en-leesweerstand-deel-1-theorieen-over-leesmotivatie/>.

Van Steensel, R., Fikrat-Wevers, S., Bramer, W. & Arends, L. (2019). *Stimulering van geletterdheid met ouder-kindprogramma's voor kinderen in achterstandsituaties. Een meta-analyse van effecten en werkzame elementen*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Willemen, A.M. & Illiás, M. (2019) *Onderzoeksverslag praktijkgericht onderzoek: Thuis in School, Samen leren begint bij communiceren*. Amsterdam: Vrije Universiteit.

Samenwerking erkenningstraject

Het erkenningstraject wordt in samenwerking uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), het Kenniscentrum Sport & Beweging, Vilans, het Trimbos Instituut en MOVISIE. Door samen te werken aan het beoordelen van interventies volgens eenduidige criteria streven wij naar kwaliteitsverbetering in de betrokken werkvelden.

